
ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ֆինանսական ճգնաժամի հնարավոր ազդեցությունը Իրանի էներգետիկ անվտանգության վրա	4
Թուրքմենստանն արևմուտքի հետ էներգետիկ պայմանավորվածության նախօրեի՞ն	7
Бакинский энергосаммит и энергетическая геополитика постсоветского пространства	10
Темпы распространения «мирного атома» будут расти	13
Բաքուն փորձում է առանցքային դեր ստանձնել արևելք-արևմուտք էներգետիկ միջանցքում	16
«Բրիթիշ Փեթրոլիում». բնական գազի համաշխարհային պաշարները	19
Новости ТЭК Южного Кавказа и Каспия (11 ноября – 10 декабря)	27

ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՃԳՆԱԺԱՍԻ ՀՆԱՐԱՎՈՐ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ԻՐԱՆԻ ԷՆԵՐԳԵՏԻԿ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՎՐԱ

2008թ. հոկտեմբերի 15-ին Իրանի հոգևոր առաջնորդ Ալի Խամենեին հայտարարեց, որ աշխարհում ծավալված միջազգային ֆինանսական ճգնաժամն ազդարարում է «կապիտալիզմի մահը»: Խամենեիի հայտարարությունից մեկ օր առաջ արդեն Իրանի նախագահը նշել էր, որ ֆինանսական ճգնաժամը կհանգեցնի ամերիկյան հեգեմոնիայի ավարտին: Չնայած այսպիսի «լավատեսական» գնահատականներին, ֆինանսական ճգնաժամը և նավթի անկումն ապրող գները կարող են լուրջ մարտահրավեր նետել հենց Իրանի Բսլամական Հանրապետությանը: Հաջորդ լուրջ մարտահրավերները, որոնց հետ կարող է բախվել Թեհրանը, անկայունության աճն է Հարավային Ասիայում և սեփական «միջուկային դոսիեի» լուծման ձգձգումը:

Նավթի գների անկումը

Իրանի համար նավթի գների անկման նշանակությունը գնահատելու տեսանկյունից կարելի է նշել գոնե միայն այն, որ իսլամական հանրապետության պետական բյուջեի շահութային մասի 85 տոկոսն ապահովվում է նավթային սեկտորի կողմից: 2008-ի տարեվերջյան գները, որոնք տատանվում են 40-50 ԱՄՆ դոլարի շրջանակներում, կարող են բերել Իրանի մակրոտնտեսական անվտանգության խափանմանը, եթե, իհարկե, այդ գները պահպանվեն հաջորդ ամիսների և առավել ևս տարվա ընթացքում:

Հոկտեմբերի 11-ին Իրանի Կենտրոնական բանկի ղեկավարը հայտարարեց, որ նավթի գները հասել են «տագնապի սուլոցի» աստիճանի, և եթե առաջիկա շրջանում լուրջ փոփոխություններ չլինեն նավթի գների հետ կապված, երկիրը կկանգնի լրջագույն հիմնախնդիրների առաջ: Նոյեմբերի 15-ին Իրանի նախկին նախագահ Ա.Ա. Հաշեմի-Ռաֆսանջանին, հավանաբար իր քննադատությունն ուղղելով Մ.Ահմադինեժադի հասցեին, հայտարարեց. «Մենք չպետք է մտածենք, որ աշխարհը կլանած ֆինանսական ճգնաժամը մեր շահերի օգտին է և ուրախանանք: Նավթի գների անկումը առաջնային սպառնալիք է մեզ համար»:

Հիմնական գործոններից մեկը, որը կարող է օգնել Իրանին նավթի գների անկման հետևանքով առաջ եկող հիմնախնդիրներին որոշակիորեն դիմակայելու գործում, կարող է համարվել վերջին տարիների ընթացքում նավթի բարձր գների շնորհիվ առաջացած գերեկամուտների կուտակումը: Ամռանն Արևմուտքի հետ հարաբերությունների վատթարացման և պատժամիջոցների կիրառման սպառնալիքի առկայության պատճառով Իրանի նախագահի հրամանով իրանական պետական բանկերը և ֆինանսների նախարարությունը եվրոպական բանկերից դուրս են բերել մոտավորապես 50 մլրդ ԱՄՆ դոլարի հասնող ներդրումները, վաճառել եվրոպական արժեթղթերը, այս քայլերի արդյունքում առաջացած գումարները ներդրվել են բուն իրանական բանկային ակտիվներում:

Այս գումարները կառավարությանը հնարավորություն կտան կարճաժամկետ հեռանկարում կայունացնել մակրոտնտեսական իրավիճակը երկրում և ապահովել պետական բյուջեի սոցիալական ծախսերի հատվածի համեմատաբար լիարժեք կատարումը: Մակայն միջնաժամկետ և առավել ևս՝ երկարաժամկետ կտրվածքում Թեհրանն իր վրա կկրի միջազգային ֆինանսական ճգնաժամի ողջ ազդեցությունը:

Միջուկային հիմնախնդիրը

Նավթի գների անկումը համաշխարհային շուկայում Իրանի համար պարունակում է ևս մեկ վտանգ. ՄԱԿ ԱԽ-ը ավելի ազատ կարող է գտնվել Իրանի դեմ լուրջ պատժամիջոցներ կիրառելու տեսանկյունից: Վերջին երկու տարիների ընթացքում ԱՄՆ-ը միջազգային հան-

րությանը ներկայացնում էր իրանական նավթի ներկրումը սահմանափակող պատժամիջոցներ կիրառելու պահանջ: Սակայն Վաշինգտոնի այս պահանջը հիմնականում քարոզչական նշանակություն ուներ, քանի որ նավթի բարձր գների պայմաններում նման պատժամիջոցները կարող էին բերել էներգակիրների գնի հերթական աճի, որը լուրջ վտանգ էր ներկայացնում հենց Արևմուտքի համար, սահմանափակում տնտեսական աճը: Ըստ որոշ վերլուծաբանների՝ նավթի բարձր գները միջազգային ֆինանսական ճգնաժամի առաջացման հիմնական պատճառներից են: Այսօր, սակայն, երբ նվազում է նավթի համաշխարհային սպառումը և գների զգալի իջեցում է արձանագրվել, պատժամիջոցներն Իրանի նավթային սեկտորի նկատմամբ համաշխարհային տնտեսական կայունության վրա մեծ ազդեցություն չեն կարող ունենալ:

Նույնը կարելի է ասել նաև Իրանի նկատմամբ հնարավոր ռազմական գործողության կիրառման վերաբերյալ, որի հետևանքները համաշխարհային տնտեսական համակարգի համար նվազագույն կարող են լինել: Չնայած Վաշինգտոնում նոր վարչակազմի հաստատումից հետո Իրանի հետ ռազմական ընդհարման հնարավորությունը զգալիորեն նվազել է, Նահանգներում քիչ չեն այն ազդեցիկ վերլուծաբանները, որոնք ռազմական հարվածը Իրանի նկատմամբ համարում են միջուկային հիմնախնդրի լուծման միակ տարբերակը: Այս տեսակետն էր հիմնականում գերիշխում դեկտեմբերի 3-ին Վաշինգտոնում կայացած մի շարք վերլուծական կենտրոնների ներկայացուցիչների մասնակցությամբ Իրանի միջուկային հիմնախնդրին նվիրված քննարկումներում: Օրինակ, ՄԱԿ ԱԽ-ում նախկին դեսպան Ջ.Բոլթոնը հայտարարեց. «Պատժամիջոցների և բանակցությունների ժամանակն անցել է: Միակ բանը, որ մեզ մնում է՝ ռազմական հարվածն է»: Ըստ Բոլթոնի, այն պետք է իրականացվի մինչև հունվարի 20-ը, քանի դեռ նախագահի պաշտոնը չի ստանձնել Բ.Օբաման:

Միևնույն ժամանակ, նոյեմբերի վերջին երկու ազդեցիկ ամերիկյան «ուղեղային կենտրոններ»՝ Բրուքինգսի ինստիտուտը և Միջազգային հարաբերությունների խորհուրդը, հանրությանը ներկայացրին Ս.Թեյթթի և Ռ.Հասսի համատեղ ղեկավարությամբ աշխատող փորձագետների պատրաստած «Վերականգնելով հավասարակշռությունը. հաջորդ նախագահի ռազմավարությունը Մերձավոր Արևելքում» զեկույցը: ԱՄՆ հաջորդ նախագահին առաջարկվում է Իրանի հետ հարաբերությունները կառուցել այն սկզբունքով, որը Ռ.Նիքսոնը կիրառեց Չինաստանի նկատմամբ. ճանաչել Իրանի առաջատար դերը, կարգավորել հարաբերությունները և համատեղ պայքարել ընդհանուր սպառնալիքների դեմ: Չեկույցից պարզ չէ, սակայն, թե ինչպես պետք է լուծվի իրանական միջուկային ծրագրի հիմնախնդիրը:

Վասկաձեյի է թվում, որ Վաշինգտոնի հետ հարաբերությունների կարգավորման դեպքում անգամ Իրանը հրաժարվի միջուկային զենքի ստեղծման ծրագրերից: Մանավանդ հաշվի առնելով այն բացասական զարգացումները, որոնք տեղ են գտել հարևան Պակիստանում: Այս երկրում իշխանությունը զավթելու մեծ հնարավորություններ ունեն ծայրահեղական իսլամիստները, որոնց գաղափարախոսության հիմնական մասերից է շիականության դեմ պայքարը: Պետական համակարգի կիսախարխուլ պայմաններում ծայրահեղականների հաղթանակը Պակիստանում առավել քան հնարավոր է, իսկ սա նշանակում է, որ միջուկային զենքի ստեղծումն Իրանի համար առավել քան ակտուալ է: Առանց նման զենքի առկայության անհնար է պահպանել հավասարակշռությունը Պակիստանի հետ:

Իրանի միջուկային հիմնախնդրի կարգավորման ուղղությամբ որոշակի ճգնաժամ է ապրում նաև ԱԷՄԳ քաղաքականությունը: Դեկտեմբերի 8-ին ԱԷՄԳ գլխավոր քարտուղար Մ. Էլ-Բարադեյը «Los Angeles Times» թերթին տված հարցազրույցում Իրանի միջուկային հիմնախնդրի շուրջ ընթացող գործընթացների վերաբերյալ նշեց. «Մեր քաղաքականությունը ձախողվել է: Մենք անգամ մեկ սանտիմետր առաջ չենք գնացել հարցի կարգավորման ուղղությամբ»: Ներկայումս, ըստ Էլ-Բարադեյի, շատ բան կախված է նրանից, թե արդյոք Վաշինգտոնը կգնա ուղղակի բանակցությունների Թեհրանի հետ, թե ոչ:

Ամենայն հավանականությամբ, հիմնախնդրի կարգավորման շուրջ գործընթացները կակտիվանան միայն Բ.Օբամայի՝ նախագահական լիազորություններն ստանձնելուց հետո:

Ներքին զարգացումներ

Միջազգային ֆինանսական ճգնաժամն իր ազդեցությունը կունենա նաև կես տարի հետո Իրանում անցկացվելիք նախագահական ընտրությունների վրա: Սոցիալական ոլորտում սպասվող խնդիրները, որոնք անպայմանորեն կառաջանան նավթի գների անկման հետևանքով կրճատվող պետական եկամուտների պատճառով, կարող են լուրջ հարված հասցնել գործող նախագահ Մ.Ահմադինեժադի հեղինակությանը հասարակության շրջանում: Նշենք, որ չնայած լուրջ ֆինանսական հիմնախնդիրներին, Մ.Ահմադինեժադի տնտեսական և սոցիալական ծրագրերը գալիք տարվա համար բավական խոշոր են և մեծ գումարներ են պահանջում:

Բյուջեի քննարկումներն Իրանի խորհրդարանում, որոնք կավարտվեն մինչև հունվարի վերջը, կարող են լուրջ հակասություններ ստեղծել նախագահի և քաղաքական, հոգևոր շրջանակների միջև: Քիչ չեն կարծիքներն այն մասին, թե նախագահի ծրագրերի զգալի մասը պոպուլիստական է և ուղղված կարճաժամկետ հեռանկարում հասարակության շրջանում Մ.Ահմադինեժադի դիրքերի պահպանմանը: Իր հերթին, նախկին նախագահ Ա.Ա. Հաշեմի-Ռաֆսանջանին, որը ղեկավարում է Ընդունվող որոշումների նպատակահարմարության խորհուրդը, կոչ է արել խորհրդարանին մանրակրկիտ գնել ներկայացված ծրագրերը, քանի որ դրանք ընդունելը կամ չընդունելը երկրի համար հղի է լուրջ տնտեսական հետևանքներով: Հաշեմի-Ռաֆսանջանիի կոչը վերաբերում էր ոչ միայն բյուջեի վերջնական քննարկումներին, այլև մեկ այլ խոշոր նախագծի, որը ցանկանում է իրականացնել կառավարությունը: Այն վերաբերում է պետական արդյունաբերական հզորությունների մասնավորեցմանը, որի անհրաժեշտության մասին բազմիցս հայտարարել է գործող նախագահը: Մասնավորեցման գործընթացն իր հերթին նոր հակասություններ է ստեղծում իշխանական համակարգի տարբեր թևերի միջև և հիմք ստեղծում քաղաքական պայքարի հետագա թեժացման համար:

Կարելի է սպասել, որ առաջիկա մեկ-երկու ամիսներին ներքաղաքական զարգացումներն Իրանում ակնհայտորեն նոր թափ կստանան, ինչն անմիջականորեն կազդի գալիք նախագահական ընտրությունների վրա:

Սևակ Սարուխանյան
«Նորավանք» հիմնադրամ

ԹՈՒՐՔՄԵՆՍՏԱՆՆ ԱՐԵՎՍՈՒՏՔԻ ՀԵՏ ԷՆԵՐԳԵՏԻԿ ՊԱՅՄԱՆԱՎՈՐՎԱԾՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽՕՐԵԻՆ

Դեկտեմբերի 14-ին Թուրքմենստանում տեղի ունեցան խորհրդարանական ընտրություններ: Իրադարձությունն ուշադրություն գրավեց ոչ այն պատճառով, որ հնարավոր էր համարվում անակնկալ ինչ-որ զարգացում: Աչքի զարնեց այն հանգամանքը, որ Թուրքմենստանի անկախությունից ի վեր առաջին անգամ պաշտոնակյան Ազգաբաղը որոշեց հրավիրել արևմտյան դիտորդների: Անշուշտ, Բերդիմուհամեդովի վարչակազմի այդ քայլը նշան է, թե Ազգաբաղում ցանկանում են մոտենալ ԱՄՆ-ին ու ԵՄ-ին, սակայն եթե հաշվի առնենք, որ 1. դիտորդներին ուղղված հրավերը Թուրքմենստանի նախագահի կողմից հնչեցվել է նոյեմբերի 14-ին Գերմանիայի կանցլեր Մերկելի հետ բանակցություններից անմիջապես հետո, 2. այդ բանակցություններում գլխավոր կետը վերաբերում էր թուրքմենական գազին, ապա ավելի հավանական է ներկայանում այն տարբերակը, որ բեռլինյան բանակցություններում, այնուամենայնիվ, ինչ-որ արդյունք գրանցվել է:

Հստակ է մի բան՝ այսօր թուրքմենական գործող վարչակազմը Արևմուտքին մոտեցնող միակ միջոցը կարող են լինել էներգետիկ պայմանավորվածությունները:

Իրավիճակային վերլուծություն

Նոյեմբերի 14-ին Նիցցում կայացած Եվրամիություն-Ռուսաստան գազաթափուկի նախօրեին Եվրոպական միության գործադիր բարձրագույն մարմինը՝ Եվրահանձնաժողովը, հրապարակեց Միության էներգետիկ ռազմավարությանն առնչվող փաստաթուղթ՝ «*Energy Security and Solidarity Action Plan*» («Էներգետիկ անվտանգության և համերաշխության գործողությունների ծրագիր»): Համաձայն այդ փաստաթղթի՝ ներկայում Եվրամիությունը ներկրում է բնական գազի իր պահանջարկի 61%-ը, ընդ որում՝ ներկրված կապույտ վառելիքի 42%-ը, նավթի մոտ 35%-ը և ածխի շուրջ 25%-ը գալիս է Ռուսաստանից:

Սակայն էլ ավելի կարևոր է ներկայացված դինամիկան, համաձայն որի՝ 2030թ. Եվրամիությունը ներկրելու է բնական գազի պահանջարկի 84%-ը: Ըստ նույն փաստաթղթի՝ նման հեռանկարի պայմաններում սեփական էներգետիկ անվտանգությունն ուժեղացնելու համար Բրյուսելը պատրաստվում է 2020-2050թթ. ընթացքում ծախսել հսկայական գումար՝ €2 տրլն: Ի շարքս այլ նախաձեռնությունների՝ Եվրոպական միությունը մտադիր է իրականացնել «*The Southern Gas Corridor*» («Հարավային գազային միջանցք») նախագիծը¹, իսկ արդեն 2009թ. հիմնել «*Caspian Development Corporation*» ընկերությունը, որը, միավորելով Եվրոպական խոշորագույն հինգ կամ վեց ընկերություններ, պետք է Կասպյան ավազանից գնի, տեղափոխի ու Եվրոպական շուկայում վաճառի տարեկան 60 մլրդ մ³-ից մինչև 120 մլրդ մ³ բնական գազ կամ ԵՄ ներկայիս պահանջարկի 12%-ից 25%-ը:

Անշուշտ, գոյություն ունի նաև հարցի այլ կողմը: Փաստն այն է, որ Եվրոպական միության համար դժվար է իրականացնել միասնական էներգետիկ ռազմավարություն: Ռուսաստանը Գերմանիային կապող «*Nord Stream*» գազամուղի շուրջ առկա տարաձայնությունները դրա վառ օրինակն են: Մյուս կողմից, Միության միասնական արտաքին ու անվտանգության քաղաքականության (*Common Foreign and Security Policy/CFSP*) փաստացի բացակայությունն էական խոչընդոտ է հանդիսանում, առանց որի բավական բարդ է պատկերացնել ԵՄ միաս-

¹ Նշված նախագծի շրջանակներում պետք է ներառվի նաև «*Nabucco*» գազամուղի կառուցումը, որի շինարարության սկիզբը 2009-ից տեղափոխվել է 2010թ.՝ կապված միջազգային ֆինանսական ճգնաժամի հետ, և որը վերջնականապես պատրաստ պետք է լինի 2018թ.՝ Իրանից ու Կասպիցից Եվրոպա տեղափոխելով տարեկան մինչև 31 մլրդ մ³ բնական գազ:

նական էներգետիկ ռազմավարության կենսագործումը: Սակայն արդեն այսօր գոյություն ունեն առնվազն երկու գործոններ, որոնք ի վիճակի են հիմք ստեղծել ԵՄ էներգետիկ ռազմավարության իրականացման համար՝

- Չնայած միջազգային ֆինանսական ճգնաժամի հետևանքով նավթի գները շարունակում են անկում ապրել, սակայն պարզ է, որ ավելի երկարատև հեռանկարում էներգակիրների գները միայն աճելու են, այդ թվում՝ կապված մոլորակում նավթի ու բնական գազի պաշարների սպառման հետ: Բացի այդ, արևմտյան գրեթե բոլոր առաջատար հետազոտական կենտրոնների գնահատականների համաձայն՝ աշխարհի զարգացած տնտեսությունները դժվար թե հասցնեն տեխնոլոգիական այնպիսի թռիչք կատարել, որ մինչև 2025-2030թթ. ի վիճակի լինեն գոնե էապես կրճատել սեփական տնտեսությունների կախվածությունը նավթից, բնական գազից և ածուխից:
- Հաջորդ կարևոր գործոնը բնական գազի միջազգային շուկայում կարտելային այնպիսի միության ի հայտ գալու հավանականությունն է, որը կարող է միայնակ ձևավորել բնական գազի միջազգային գինը: Եթե իրականությանը համապատասխանում է այն նորությունը, ըստ որի՝ դեկտեմբերի 23-ին Մոսկվայում Ռուսաստանի, Իրանի, Կատարի¹ ու չի բացառվում նաև բնական գազ արդյունահանող այլ պետությունների մասնակցությամբ պետք է հիմնվի «գազային OPEC»-ը, և եթե այդ միության անդամ երկրները կարողանան փոխհամաձայնության գալ կապույտ վառելիքի միջազգային գնի ձևավորման մեխանիզմի շուրջ, ապա գազի միջազգային շուկայում մենք կունենանք սկզբունքային այլ իրավիճակ²:

Այս պայմաններում է, որ վերջին շրջանում թուրքմենական գազի շուրջ տեղի են ունենում բավական ուշագրավ զարգացումներ:

Արդեն ներկայացրել ենք, որ հոկտեմբերի 14-ին բրիտանական «Gaffney, Cline & Associates Ltd.» ընկերությունը հրապարակեց թուրքմենական բնական գազի հանքերի՝ իր կողմից իրականացված աուդիտի արդյունքները³: Համաձայն այդ հրապարակման՝ միայն «Յուրտան-Օսման» գազահանքի պաշարները գնահատվեցին 5 տրլն մ³-ից մինչև 17.5 տրլն մ³, իսկ Թուրքմենստանի բնական գազի ընդհանուր պաշարները գնահատվեցին ավելի քան 27.67 տրլն մ³: Եթե բրիտանական այդ ընկերության ներկայացրած տվյալները համապատասխանում են իրականությանը, ապա Թուրքմենստանը դառնում է աշխարհում բնական գազի ամենամեծ պաշարներն ունեցող երկրորդ երկիրը՝ Ռուսաստանից հետո:

Բնական գազի ամենամեծ պաշարներն ունեցող առաջին հինգ երկրները ⁴			
№	երկիր	պաշարները տրլն մ ³	չափաբաժինը (%) մոլորակի ընդհանուր պաշարների մեջ
1.	Ռուսաստան	44.60	22.07%
2.	Թուրքմենստան	27.67	13.69%
3.	Իրան	27.58	13.65%
4.	Կատար	25.64	12.69%
5.	Սաուդյան Արաբիա	7.07	3.50%

¹ «BP Statistical Review of World Energy, June 2008» զեկույցի համաձայն՝ այսօր նշված երեք երկրները տիրապետում են աշխարհի բնական գազի պաշարների ավելի քան 55%-ին:

² Այն, որ «գազային OPEC»-ի շուրջ ընթացող գործընթացները կրում են լուրջ բնույթ կամ գոնե այդպես են ընկալվում Եվրամիությունում, վկայում է «The Financial Times Deutschland»-ի նոյեմբերի 16-ի հրապարակումը, ըստ որի՝ գազի ոլորտի եվրոպական խոշորագույն ընկերություններից «E.ON»-ը, «Gaz de France»-ը և «RWE»-ն պատրաստվում են կազմել բնական գազի գնորդների կարտել՝ ի պատասխան Ռուսաստանի, Իրանի, Կատարի կողմից «գազային OPEC»-ի ստեղծման ծրագրի:

³ Թուրքմենստանում միջազգային որևէ ընկերության կողմից նման աուդիտ չէր անցկացվել Ազգաբաղի անկախանալուց ի վեր:

⁴ Տվյալները ներկայացված են՝ հիմք ընդունելով «Gaffney, Cline & Associates Ltd.» ընկերության նշված հրապարակումը և «British Petroleum» ընկերության կողմից պատրաստված «BP Statistical Review of World Energy, June 2008» զեկույցը:

Այդ հրապարակումից ուղիղ մեկ ամիս անց՝ նոյեմբերի 14-ին, Բեռլինում տեղի ունեցան Գերմանիայի կանցլեր Անգելա Մերկելի և Թուրքմենստանի նախագահ Գուրբանգուլի Բերդիմուհամեդովի բանակցությունները: Բանակցությունների արդյունքների հայտնի մասն այն է, որ թուրքմեն առաջնորդը խոստացավ Մերկելին պաշտոնապես հաստատել «*Gaffney, Cline & Associates Ltd.*»-ի հրապարակած տվյալները:

Դեկտեմբերի 2-ին Եվրահանձնաժողովը սկսեց Թուրքմենստանի հետ առևտրային ժամանակավոր պայմանագրի ստորագրումը նախապատրաստող գործընթացը, ինչը հնարավորություն կտա Ազգաբաղի հետ պայմանավորվել այդ թվում էներգետիկ ոլորտում: Ուշագրավ է, որ տարիներ շարունակ Եվրոպական միությունը ձեռնպահ էր մնում այդ քայլից՝ պատճառաբանելով, թե Թուրքմենստանում ոտնահարվում են մարդու իրավունքները:

Եվ վերջապես, պետք է նույն տրամաբանության ներքո դասել նոյեմբերի 29-ին Թուրքմենբաշի նավահանգստային քաղաքում տեղի ունեցած Բերդիմուհամեդովի և Թուրքիայի ու Ադրբեջանի նախագահների եռակողմ հանդիպումը: Թեև բանակցությունների օրակարգի և արդյունքների մասին պաշտոնական որևէ լուրջ հրապարակում չէր, սակայն առանձնապես չքաքցվեց էլ, որ քննարկված հիմնական կետը վերաբերել է անդրկասպյան գազամուղի կառուցմանը, որն Ադրբեջանի, Վրաստանի ու Թուրքիայի տարածքով թուրքմենական գազը պետք է հասցնի Եվրոպա: Մյուս կողմից, նման մակարդակով բանակցությունների անցկացման փաստը վկայում է, որ այդ գաղափարը գոնե նախնական հավանության է արժանացել երեք նախագահների կողմից:

Հետևություններ

Անշուշտ, ներկայացվածը չի կարող միանշանակ հետևության հիմք հանդիսանալ, թե Եվրամիության կամ Միացյալ Նահանգների ու Ազգաբաղի միջև գազային ոլորտում ռազմավարական նշանակության պայմանավորվածություն է հասունացել: Բայց արդեն այսօր հստակ է երեք կետ՝

- Միջազգային պրակտիկայում գազահանքերի աուդիտը (հատկապես՝ նման խոշոր աուդիտը) միշտ էլ նախորդել է պայմանագրերի կնքմանը: Այլ հարց է աուդիտի արդյունքների հրապարակման և պայմանագրերի կնքման ժամանակահատվածը:
- Նման քանակությամբ բնական գազի պաշարների մասին հրապարակումը նաև յուրահատուկ մեսիջ է Մոսկվային, թե Ազգաբաղն ունի ավելի շատ կապույտ վառելիք, քան պարտավոր է վաճառել «Газпром»-ին: Այսինքն՝ ռուսական կողմի համար անակնկալ չպետք է լինի, եթե Թուրքմենստանը որոշի իր բնական գազը միջազգային շուկա արտահանել նաև այլ ուղիներով:
- Իսկ եթե դա այդպես է, ապա ավելի հավանական է, որ նորություններ մենք կլսենք հենց արևմտյան ուղղությունից: Որ այդ նորությունները դժվար թե առնչվեն չինական ուղղությանը, վկայում է այն հանգամանքը, որ Կենտրոնական Ասիան Չինաստանին կապող նավթամուղի ու գազամուղի շինարարություններն ավարտական փուլում են: Հետևաբար, միակ տարբերակը մնում է արևմտյան ուղղությունը:

***Մարգիս Հարությունյան
«Նորավանք» հիմնադրամ***

БАКИНСКИЙ ЭНЕРГОСАММИТ И ЭНЕРГЕТИЧЕСКАЯ ГЕОПОЛИТИКА ПОСТСОВЕТСКОГО ПРОСТРАНСТВА

Продолжается геополитическая борьба за вывод каспийских энергоресурсов в обход России на мировые рынки за счет создания «альтернативных» трубопроводов – как средство снижения российского энергетического и политического влияния в среднеазиатском и каспийском регионах и уменьшения энергетической (а отсюда и политической) зависимости от РФ стран Западной СНГ и Восточной Европы.

Одним из наиболее «громких» событий в этой связи стало проведение 14 ноября Бакинского саммита по энергетической безопасности (официально – Энергетический саммит) – уже четвертого подобного мероприятия за 2 года. Участие в работе саммита приняли все давние адепты концепции диверсификации энергопотоков и снижения российского энергетического влияния на западе Евразии: Азербайджан и Казахстан (страны-экспортеры углеводородов), Грузия и Турция (страны-транзитеры), Латвия, Литва, Эстония, Польша, Румыния, Украина, а также США (на уровне министра энергетики США Самюэла Бодмана) и Еврокомиссия (основные проповедники идей энергобезопасности), Болгария, Венгрия, Греция, Италия, Швейцария (условно – «сочувствующие»). По итогам встречи основные «действующие лица» – президенты Азербайджана, Турции, Грузии, Литвы, Украины и Польши – подписали Бакинскую декларацию, в которой подтвердили обязательства по дальнейшей реализации и сотрудничеству по «альтернативным» проектам, которые обсуждались во время саммита.

По большому счету, работа саммита была сосредоточена на обсуждении проекта создания так называемого Евро-Азиатского нефтетранспортного коридора (ЕАНТК) – системы поставок нефти из Азербайджана и Казахстана (через Каспий в Баку) по трубопроводу Баку-Супса в Одессу морем и далее до польского Гданьска (продление существующего нефтепровода Одесса-Броды до польского Плоцка, где расположен нефтеперерабатывающий завод, и польского же порта Гданьск) с перспективой поставок «черного золота» в страны Балтии, возможно ФРГ и ряд иных государств морем, а также в Чехию и Словакию из Польши. Этот проект изначально обсуждался еще в рамках сообщества ГУАМ, а теперь рассматривается как ключевой для снижения «нефтяного монополизма» Москвы новым неформальным «энергетическим альянсом» в составе Польши, Грузии, Украины и стран Балтии при поддержке США и ЕС. На протяжении последних лет вопрос о ЕАНТК постоянно поднимается странами-участницами энергетических саммитов и европейскими чиновниками, грезящими о снижении энергетической зависимости от Москвы, но теперь стороны явно решили приложить более существенные усилия. Прежде всего, стало известно, что близка к завершению разработка технико-экономического обоснования (ТЭО) проекта, которая осуществляется при поддержке ЕС. Причем, судя по словам азербайджанского президента Ильхама Алиева, до конца 2008г. оно имеет шанс увидеть свет, что ясно указывает, что стороны торопятся с началом реализации проекта.

Начался процесс создания условий для практических шагов. Ранее одной из основных проблем являлось то, что страны-экспортеры отказывались гарантировать поставки нефти без обязательств по строительству самого нефтепровода, а потенциальные страны-импортеры отказывались вкладываться в проект без обязательств поставки нефти. Наконец, сам «ключевой» участок Одесса-Броды работал в реверсном режиме, качая российскую нефть в Одессу на экспорт. Теперь сделаны усилия к тому, чтобы разрубить этот «гордиев узел». Еще в период подготовки к саммиту, в начале ноября, стало известно, что Евросоюз готов профинансировать достройку участка от Брод до Плоцка и Гданьска (500 км). Таким образом, снимается ключевое противоречие, способное сдвинуть проект с мертвой точки. Далее, президент Ющенко все более активно и агрессивно лоббирует в пользу аверса трубопровода «Одесса-Броды» и хотя Юлия Тимошенко, пытающаяся улучшить отношения с Москвой и российскими корпорация-

ми, пока сопротивляется этому решению, давление растёт, и, скорее всего, премьер в ходе очередных тактических «разменов» уступит по этому вопросу. В свете этих решений увеличилась «обработка» Казахстана со стороны стран, заинтересованных в проекте. Не секрет, что Азербайджан технически не сможет предоставить необходимые объёмы нефти для ЕАНТК (в перспективе – до 50 млн т в год, как Баку-Тбилиси-Джейхан), и основные надежды стран, отстаивающих «альтернативные» пути, связаны именно с Астаной.

Казалось бы, проект не просто получил новую жизнь, он наконец наполняется реальным содержанием, что представляет реальную угрозу российским интересам. Однако при ближайшем рассмотрении вырисовывается иная картина.

Во-первых, что самое важное, при всем заявленном энтузиазме (а Казахстан даже заявил, что может принять участие в софинансировании ЕАНТК), ни Баку, ни Астана не подписали ни одного документа, четко фиксирующего их конкретные обязательства по поставкам определенных объёмов нефти в будущем по ЕАНТК. Причем с политико-дипломатической точки зрения в этом контексте показательно, что Казахстан, основной ожидаемый источник «черного золота» для ЕАНТК, был представлен не президентом Н.Назарбаевым или даже премьер-министром, но министром энергетики и минеральных ресурсов Сауатом Мынбаевым. Понятно, что все это равносильно заявлению о необходимости как минимум дополнительных расчетов. Причины этого очевидны: у Казахстана и Азербайджана просто нет необходимой «свободной» нефти, так как вся она идет или через Баку-Тбилиси-Джейхан, или через российский КТК (ожидается расширение), или же в КНР (нефтепровод Атасу-Алашанькоу, который также, как ожидается, будет расширен), и в контексте существующих планов она вряд ли появится в ближайшие годы в достаточном количестве. Спорна и экономическая выгодность ЕАНТК по сравнению с другими маршрутами. Неудивительно, что С.Мынбаев весьма недвусмысленно заявил, что хотя ЕАНТК интересен Казахстану, БТД остается одним из основных приоритетов для Астаны в качестве маршрута экспорта нефти на мировые рынки. Конечно, как дополнительный вариант этот маршрут все равно может быть востребован, но пока вероятность того, что Баку и Астана найдут необходимые 35 млн т нефти в год (существующая мощность систем Одесса-Броды) и направят их именно по ЕАНТК, невелика.

Во-вторых, мировой финансовый кризис и падение цен на нефть явно не способствуют улучшению перспектив проекта: в случае рецессии все игроки воздержатся от новых крупных инвестиций при эффективности необходимых маршрутов, да и каков будет платежеспособный спрос на «альтернативную» нефть пока неясно.

Другой вопрос, что проблема ЕАНТК активно используется рядом стран и политических сил для своих вполне политических интересов. Так, президент Ющенко использует тему трубопровода Одесса-Броды в своей борьбе с Ю.Тимошенко, Украина в целом добивается «под проект» финансовой помощи ЕС и США. Не говоря о постоянной «обработке» ЕС, показательно, что в ходе переговоров в Баку Ющенко прямо попросил у главы Минэнерго США С.Бодмана поспособствовать американским инвестициям в украинскую ядерную энергетику, добычу нефти и газа в стране, альтернативную энергетику, обеспечить политическую и бизнес-поддержку США для реализации проекта Одесса-Броды-Плоцк-Гданьск. Азербайджан и особенно Казахстан прямо используют диалог для того, чтобы укрепить свое энергогеополитическое значение и влияние в ЕС и в СНГ. Неудивительно, что, например, Казахстан в ноябре оставался местом «паломничества» различных делегаций: так, прошли заседания межправительственной казахстанско-финской комиссии по торгово-экономическому сотрудничеству, аналогичной казахстанско-украинской межгосударственной комиссии, состоялся государственный визит президента Словацкой Республики в Казахстан, по экономическому сотрудничеству, прошли телефонные переговоры Н.Назарбаева с избранным президентом США Бараком Обамой.

Иными словами, как уже подчеркивалось ЦПИ, на данный момент России не так надо опасаться экономических и энергетических последствий проекта, который и сам по себе все еще находится по большому счету в зоне неопределенности с точки зрения долгосрочной перспективы, в частности роста влияния Казахстана как де-факто альтернативы РФ (тем более что

Астана умело дезавуирует опасения России), а также укрепления влияния США и ЕС и формирования своего рода антироссийского дипломатического формата в регионе, поддерживающего и укрепляющего антироссийские мотивы в политике стран, расположенных на «дуге» от Каспийского до Балтийского морей.

Неудивительно, что при всем триумфализме относительно саммита, основные усилия в сфере создания альтернативных маршрутов по поставкам каспийских углеводородов в ЕС США и сам Евросоюз продолжали прилагать к лоббированию проекта газопровода «Набукко». Проект обсуждался в ходе визита 6 ноября в Баку еврокомиссара по энергетическим вопросам Андрииса Пиебалгса, стрессировался помощником заместителя госсекретаря США Мэтью Брайзой (кстати, сопредседатель Минской группы ОБСЕ по урегулированию карабахского конфликта) и самим министром энергетики США С.Бодманом. Последний не только уделял основное внимание как раз системам по экспорту газа в ЕС из Азербайджана и Туркменистана, но даже призвал производителей и потребителей природного газа подготовить и подписать соответствующее рамочное соглашение (деликатный эвфемизм, обозначающий соответствующие лоббистские усилия США). Впрочем, и этот проект остается пока столь же виртуальным, как и ЕАНТК, – из-за политико-дипломатической невозможности и крайней дороговизны прокладки Транскаспийского газопровода (ключевого для «Набукко»), неопределенности позиций игроков из-за финансового кризиса и ряда иных моментов.

На фоне громко прозвучавших итогов Бакинского саммита, которые дополнительно были «растиражированы» американской стороной, и «газового лоббизма» США и ЕС относительно малозамеченным остался факт, действительно значимый для политики диверсификации нефтеэкспорта из каспийского региона. Речь идет о запуске 3 ноября системы экспорта казахстанской нефти по Каспию в Баку с дальнейшей ее транспортировкой на рынки по трубопроводу Баку-Тбилиси-Джейхан. Фактически, началась новая эпоха экспорта среднеазиатской нефти на мировые рынки, так как страны региона получили первый альтернативный маршрут на Запад. Причем прилагаются дальнейшие усилия по диверсификации экспортных возможностей Астаны. Так, 31 октября в ходе визита в КНР премьер-министра Казахстана Карима Масимова и его переговоров с премьером Госсовета КНР Вэнь Цзябао Казахстан и Китай договорились об укреплении сотрудничества в области добычи и транспортировки углеводородов, было подписано рамочное соглашение о расширении сотрудничества между «КазМунайГазом» и Китайской национальной нефтегазовой корпорацией.

Фактически, в случае БТД уже создан материальный канал укрепления диалога и взаимного международно-политического и экономического влияния стран Запада и Казахстана, а в отношении Китая создается дополнительный рычаг диалога, что в совокупности приведет к дальнейшему и серьезному ослаблению пока все еще прочной «привязки» Астаны к политике Москвы. Это, конечно, не означает, что Казахстан немедленно изменит свою линию относительно РФ, однако теперь у него существует возможность гораздо большей гибкости в осуществлении своей политики. Иными словами, теперь в политическом и экономическом торге с Москвой у Астаны появляются новые козыри, к тому же Астана явно сможет более эффективно проецировать свое влияние на страны СНГ как более лояльная энергетическая альтернатива РФ.

Сергей Гриняев
Руководитель аналитического департамента фондовой биржи РТС
Специально для фонда «Нораванк»

ТЕМПЫ РАСПРОСТРАНЕНИЯ «МИРНОГО АТОМА» БУДУТ РАСТИ

Мировой рынок атомной энергетики переживает свой бум. Причин этому множество. К текущим причинам заинтересованности многих стран в создании на своей территории мощностей производства атомной энергетики следует отнести, помимо прочего, наращивание неблагоприятных последствий мирового экономического спада и финансового кризиса.

Казалось бы, низкие цены на нефть должны были привести к обратному процессу, выражающемуся, как минимум, в ограничении и замедлении атомно-энергетических претензий новичков и кандидатов в мировой клуб обладателей ядерных мощностей. Однако последние развития на рынке «мирного атома» свидетельствуют, что государства скорее стремятся усмотреть в этом иной смысл и заявить о своих атомных энергетических амбициях в тот момент, когда мировые цены снижаются в том числе и на все строительно-технологические процессы, связанные с постройкой атомных электростанций.

Более стратегический взгляд на нынешнюю ситуацию на мировых экономических рынках показывает, что вложения в сектор развития атомных мощностей могут дать многим странам дополнительные стимулы для развития собственной экономики и удержания ее на устойчивых позициях в условиях всеобщего экономического спада и финансового кризиса. Это и создание новых рабочих мест, и новые привлечения инвестиций в такой сектор экономики, который обеспечивается государственными финансовыми гарантиями, а потому весьма привлекателен для международных инвесторов в нынешнее время экономической нестабильности и высокого риска потери финансовых активов¹.

Высокие риски на международной арене наблюдаются не только в сфере мировой экономики. Множество факторов свидетельствует о не менее значимых международных и региональных рисках политического характера, вызванных, в первую очередь, нарастанием в глобальном и региональном масштабах конфронтационных элементов в отношениях между, соответственно, крупнейшими мировыми державами и ключевыми странами наиболее «горячих» регионов мира. Нетрудно заметить, что актуальность и востребованность развития атомных мощностей во многом задается в таких регионах значительной межгосударственной конфронтации, какими выступают, например, Восточная Европа и Персидский залив.

¹ Как отмечают специалисты, в строительстве атомных станций 50% – это строительство, 30% – оборудование, 15% – инжиниринг и 5% – прочие расходы. Таким образом, основной сегмент затрат при строительстве атомной электростанции формируется по части непосредственного строительства, а значит данный сегмент выражается для страны, где осуществляется постройка станции, в привлечении собственной рабочей силы, создания или развития вокруг объекта строительства соответствующей инфраструктуры и т.п. Также отмечается, что главная угроза финансового кризиса – дефицит средств. Однако при этом всегда существует потребность в энергетике. При энергодефиците деньги все равно будут найдены. Другой вопрос, что они могут быть найдены для другого источника энергии. Но здесь в отношении атомной энергетики можно быть абсолютно спокойным: атомные станции будут строиться, потому что они в общей структуре энергоисточников имеют самые низкие тарифы. Если при финансовом кризисе половина предприятий будет закрыта, то, соответственно, и многие энергоисточники не будут действовать. Но даже при таком сценарии развития атомные станции прекратят работу в самом конце, поскольку сначала будут закрывать газовые станции, затем угольные и только после этого атомные энергоисточники. Это связано с тем, что затраты на угольной станции и атомной примерно одинаковы, но атомная станция работает 60 лет, а угольная – 25, и поэтому у атомной станции инвестиционная привлекательность выше. (Мухтар Джакишев, Мировой финансовый кризис не отразится на атомной энергетике – глава НАК «Казатомпром», <http://www.inform.kz/index.php?lang=rus&select=archive§ion=559>, 10.11.2008).

О своих атомных амбициях мирного характера успели заявить такие страны, как Польша и Белоруссия¹.

1 декабря 2008г. премьер-министр Польши Д.Туск заявил, что его страна хочет построить первую атомную электростанцию на своей территории к 2020г. Мотивировка строительства атомной станции главой правительства Польши была обозначена с упоминанием дешевизны получаемой таким образом электроэнергетики и экологической чистоты атомного производства электроэнергии. Д.Туск подчеркнул, что Польша намерена в кратчайшие сроки принять соответствующее решение о строительстве АЭС.

Интересен сам факт отсутствия до сих пор на территории такой крупной и населенной страны Восточной Европы, какой является Польша, атомной электростанции. По всей видимости, еще в бытность социалистического лагеря в Восточной Европе сказывались внешнеполитические предпочтения лидера этого лагеря в лице СССР, в основании которых лежали исторические параллели между нюансами отношений России, например, с такими странами, как Болгария и Польша. Менее крупные и менее населенные страны Восточной Европы, вступившие в Европейский союз в 2004 и 2007 гг., обладали собственными атомными мощностями электроэнергетики. Польша же оказалась за бортом мирового клуба «мирного атома» и сейчас пытается исправить эту «несправедливость». Особая заинтересованность Польши в развитии собственной атомной энергетической программы обуславливается тем, что Польша в настоящее время получает 94% своей энергии от электростанций, работающих на угле², и находится в зоне потенциальных интересов российского топливно-энергетического комплекса.

Если политическая конфронтация в Восточной Европе, представленная на нынешнем этапе расхождением таких векторов международной политики, как «атлантизм» и «Россия», все же не выходит за рамки поддержания региональной стабильности на минимально необходимом уровне, то соответствующие риски качественной дестабилизации в других регионах повышенного внимания к развитию атомных энергетических мощностей на порядок выше. В этой связи уже стала классической проблема атомной программы Ирана, развивающейся под пристальным вниманием международного сообщества в регионе высоких политических рисков.

Международная ситуация вокруг атомной программы Ирана не может не беспокоить сам Иран. Последний ищет адекватные пути нейтрализации повышенного внимания к себе со стороны таких стран, как США и Израиль, и создания условий для направления этого внимания в безопасное для себя русло. Одним из последних свидетельств этому стала инициатива Ирана по созданию регионального атомного консорциума с арабскими странами Персидского залива.

30 ноября 2008г. устами главы Организации по атомной энергии Ирана Г.Р. Агазаде ИРИ предложила совместное сотрудничество арабским странам Залива, у которых есть или могут быть опасения по поводу атомной программы Ирана в сфере производства атомной электроэнергии. Предложение Ирана направлено на совмещение усилий стран Залива в строительстве и эксплуатации атомных станций региона в рамках соответствующей многосторонней структуры – консорциума.

Со стороны официального лица Ирана было подчеркнуто, что это предложение носит общий и предварительный характер. Если в связи с ним будет получено принципиальное согласие арабских стран Залива, то Иран готов приступить к совместному обсуждению деталей проекта.

Для полного представления целей этого предложения со стороны Ирана необходимо учитывать тот факт, что о своих амбициях по созданию собственных атомных энергетических мощностей заявила и Сирия – также арабская страна, но расположенная не в регионе Персид-

¹ В Белоруссии обсуждения вокруг вопроса постройки на своей территории атомной станции ведутся уже несколько лет. Здесь планируется строительство станции мощностью 2 тыс. МВт с вводом первого энергоблока в 2016г., второго – в 2018г. Для размещения станции рассматриваются три потенциальные площадки: Островецкая в Гродненской области, Кукушинская и Краснополянская в Могилевской области.

² *Poland aims for nuclear power plant by 2020: PM*, <http://www.spacedaily.com/2006/081201152225.ps56qkpm.html>. 1.12.2008.

ского залива и не имеющая с Ираном каких-либо внешнеполитических противоречий. Очевидно, что атомные планы развития энергетики Сирии не могут не перекрещиваться с подобными планами Ирана, и последний старается проводить взвешенную и сбалансированную политику на этом направлении, не осложняя и без того натянутые отношения с арабскими странам Персидского залива.

В связи с изложенным можно сделать следующий вывод. Широкому географическому охвату распространения «мирного атома» и развитию этого глобального процесса придан такой темп, который в ближайшей перспективе не подвержен деструктивному влиянию со стороны общих неблагоприятных прогнозов мировой экономики. Скорее наоборот: создание и развитие собственных атомных энергетических мощностей рассматривается заинтересованными странами в качестве наиболее оптимального решения как внутриэкономических проблем и выгодного участия в возможных совместных энергетических проектах регионального характера, так и как занятие достойного места в нынешних конфронтационных условиях мировой политики и получение дополнительных гарантий в сфере обеспечения своей национальной безопасности.

Михаил Агаджанян

ԲԱՔՈՒՆ ՓՈՐՁՈՒՄ Է ԱՌԱՆՑՔԱՅԻՆ ԴԵՐ ՍՏԱՆՁՆԵԼ ԱՐԵՎԵԼԷ-ԱՐԵՎՍՈՒՏՔ ԷՆԵՐԳԵՏԻԿ ՄԻՋԱՆՑՔՈՒՄ

Բաքվում ավարտվեց 4-րդ էներգետիկ գագաթաժողովը, որին, ինչպես սպասվում էր, պետք է հաջորդեր անդամ երկրների համատեղ համաձայնագրի ստորագրումը, սակայն այս միջոցառումը չիրականացավ:

Հիշեցնենք, որ նոյեմբերի 13-14-ին Բաքվում տեղի է ունեցել էներգետիկ գագաթաժողով, որին մասնակցում էին Վրաստանի, Մոլդովայի, Ուկրաինայի, Ռումինիայի, Լեհաստանի, Լիտվայի, Լատվիայի, Էստոնիայի, Թուրքիայի, Ղազախստանի, ինչպես նաև ԱՄՆ և Եվրամիության ներկայացուցիչները: Նախատեսված էր, որ այս միջոցառումը պետք է ավարտվի, այսպես կոչված, Բաքվի էներգետիկ հռչակագրի ստորագրմամբ, ինչի շուրջ, մինչ երկրների ղեկավարների ժամանումը, պետք է համաձայնության գային էներգետիկայի նախարարները, սակայն դա տեղի չունեցավ: Հաղորդվում է, որ նախարարների հավաքից միայն կես ժամ առաջ էր ադրբեջանական կողմը ներկայացրել հռչակագրի տեքստը, որը գրված է եղել անգլերեն լեզվով, ոչ հստակ ձևակերպումներով և որտեղ, այսպես կոչված, Արևելք-Արևմուտք էներգետիկ միջանցքի հիմք է համարվում արդեն գործող Բաքու-Ջեյհան նավթամուղը և Բաքու-Էրզրում գազամուղը: Հռչակագրի մեջ ոչինչ չէր ասվում Nabucco նախագծի վերաբերյալ և թեթևակի հիշատակում կար Օդեսա-Բրոդի-Պլոցկ-Գդանսկ նավթամուղի մասին¹: Հասկանալի է, որի իրերի նման դասավորությունը չէր կարող բավարարել գագաթաժողով ժամանած մյուս պատվիրակությունների ներկայացուցիչներին, որոնք կոչ արեցին Ադրբեջանին փոփոխություն մտցնել հռչակագրում: Նշենք, որ Բաքվի հավաքում մի շարք երկրներ ներկայացված էին նախագահների մակարդակով, մասնավորապես՝ Ադրբեջան էին ժամանել Վրաստանի նախագահ Միխայիլ Սահակաշվիլին, Թուրքիայի նախագահ Աբդուլա Գյուլը, Լեհաստանի նախագահ Լեխ Կաչինսկին, Ուկրաինայի նախագահ Վիկտոր Յուշչենկոն և Լիտվայի նախագահ Վալդաս Ադամկուսը: Գագաթաժողովին ներկա էին նաև Եվրամիության էներգետիկ հարցերով կոմիսար Անդրիս Պիելբազը և ԱՄՆ էներգետիկայի նախարար Սամյուել Բոդմանը: Մյուս երկրները, մասնավորապես՝ Ռումինիան, Լատվիան, Էստոնիան, Ղազախստանը և Մոլդովան, ներկայացված էին նախարարների մակարդակով: Ինչևէ, չնայած Բաքվի հավաքն այդպես էլ էական արդյունքի չհանգեցրեց, սակայն քննարկումների արդյունքում պարզ դարձավ, որ ԱՄՆ-ի, Եվրամիության և եվրոպական մի շարք երկրների համար առաջնայինը Nabucco ծրագիրն է, Ուկրաինայի և Լեհաստանի համար՝ Օդեսա-Գդանսկ նավթամուղը և այլն: Ելույթ ունենալով գագաթաժողովում՝ Ադրբեջանի էներգետիկայի նախարար Նաթիկ Ալիևը շեշտեց, որ Արևելք-Արևմուտք իրար կապող բոլոր ծրագրերը՝ Nabucco-ն, Սամսուն-Ջեյհանը, «Հարավային ուղին» և մյուսները, կարևոր են, քանի որ դրանք ամրացնում են այդ միջանցքը: Ն.Ալիևը նաև նշեց, որ 2008թ. Ադրբեջանում նավթի արդյունահանումը կհասնի 52 մլն տոննայի, գազինը՝ 27 մլրդ մ³-ի: Ըստ նախարարի՝ Ազերի-Չիրաք-Գյունեշլի հանքավայրում նավթի պաշարները հասնում են 935 մլն տոննայի, իսկ գազի պաշարը՝ 280 մլրդ մ³-ի³: Տեղի ունեցող քննարկումների ժամանակ հիմնական թեման Արևելք-Արևմուտք նոր էներգետիկ միջանցքի ստեղծումն էր, որը պետք է ապահովի Եվրոպան էներգետիկ նոր պաշարներով և կրճատի վերջինիս կախվածությունը ռուսական նավթից ու հատկապես գազից: Գագաթաժողովին մասնակցող ԱՄՆ էներգետիկայի նախարար Սամյուել Բոդմանը շեշտեց, որ թեև

¹ *IA REGNUM «Новости»*, Встреча министров энергетики в Баку завершилась недоразумением. www.regnum.ru/news/1083742.html 14.11.2008.

² *IA REGNUM «Новости»*, В столице Азербайджана проходит конференция министров энергетики 10 государств. www.regnum.ru/news/1083183.html 13.11.2008.

³ *IA REGNUM «Новости»*, В Баку завершилось заседание министров энергетики стран-участниц IV энергетического саммита. www.regnum.ru/news/1083541.html. 13.11.2008.

իր երկիրն ուղղակիորեն չի օգտվում այս տարածաշրջանից առաքվող էներգետիկ պաշարներից, սակայն Վաշինգտոնը շահագրգռված է, որ այս ծրագրերը գործեն, ինչը նպաստում է Եվրոպայի էներգետիկ անվտանգության մակարդակի բարձրացմանը¹: Բողմանն այս կապակցությամբ նկատել է, որ ԱՄՆ-ի համար կարևոր է տարածաշրջանում գտնվող երկրների անվտանգությունը, քանի որ այն ապահովում էր էներգետիկ հոսքերի անխափանությունը և ընդհանրապես էներգետիկ անվտանգությունն աշխարհում: Ամերիկացի նախարարի հետաքրքրությունը կարելի է հասկանալ, քանի որ նշված բոլոր ծրագրերի նպատակն է կասայան էներգետիկ հոսքերն ուղղել դեպի Եվրոպա՝ շրջանցելով Ռուսաստանը: Ինչևէ, տարածաշրջանից դեպի Եվրոպա գազի առաքման ամենամեծ ծրագիրը՝ *Nabucco*-ն, ինչպես և սպասվում էր, քննարկումների հիմնական թեման էր: Ելույթ ունենալով այս հարցի շուրջ՝ Ադրբեջանում Թուրքիայի դեսպան Հուլուսի Ալիջը նշեց, որ ծրագրի իրականացման համար կարևոր է Թուրքմենստանի դիրքորոշումը, և որ Եվրամիությունը ևս ակտիվություն դրսևորի *Nabucco* ծրագրի իրականացման համար²: Եվրամիությունը *Nabucco*-ն դիտարկում է որպես իր էներգետիկ անվտանգության կարևոր բաղկացուցիչ և պատրաստ է լուրջ ներդրումներ կատարել այս ծրագրի իրականացման համար: Հիշեցնենք, որ ի սկզբանե նախատեսված էր նախագիծը շահագործման հանձնել 2011թ., հետագայում այն հասցվեց մինչև 2013թ., սակայն նույնիսկ այս թվականը մասնագետներին ոչ իրական է թվում: Ինչևէ, նախագծի իրականացման համար Թուրքմենստանի մասնակցությունը կարևորվում է, ինչն էլ նախագծով հետաքրքրված երկրներին ստիպում է բանակցություններ սկսել այդ երկրի ներկա ղեկավարության հետ: Բաքվի գազաթաժողովի ավարտից հետո Թուրքմենբաշի քաղաքում սկսված Թուրքմենստանի, Ադրբեջանի և Թուրքիայի նախագահների հավաքը, ըստ շատ մասնագետների, Ադրբեջանում ավարտված գազաթաժողովի տրամաբանական շարունակությունն է և նպատակ ունի համոզել այդ երկրին միանալ անդրկասպյան գազամուղի ստեղծմանը և *Nabucco* նախագծին³: Ադրբեջանի և Թուրքիայի հետաքրքրությունը *Nabucco* ծրագրի նկատմամբ հասկանալի է. նրանք այդպիսով դառնում են դեպի Եվրոպա գազի հոսքի համար տարանցիկ երկիր, սակայն այս նախագծի իրականացումն անհնար է առանց Թուրքմենստանի մասնակցության⁴: Թուրքմենբաշի քաղաքում սկսված հավաքի նպատակը նոր գազային դաշինքի ստեղծումն է, որը պետք է երաշխիք հանդիսանա Եվրոպա գազի առաքման համար: Սակայն շատ մասնագետներ կասկածում են, որ Թուրքմենստանը կարող է նման երաշխիքներ տրամադրել՝ հիշեցնելով, որ 2007թ. հենց այստեղ, Պուտինի, Նազարբաևի և Բերդիմուհամեդովի մասնակցությամբ ստորագրվեց մերձկասպյան գազամուղի կառուցման ծրագիրը, որը, չնայած ռուսական կողմի ջանքերի, այդպես էլ իրական ուրվագծեր չի ստանում⁵: Այնպես որ, նոր ձևաչափով եռակողմ հանդիպումը Բերդիմուհամեդովի, Ալիևի և Գյուլի մասնակցությամբ ոչ մի էական տեղաշարժ չի բերի, մանավանդ որ դեռ պարզ չէ, թե ինչ պաշարներից պետք է գազ մատակարարվի հնարավոր կառուցվելիք գազամուղին, բացի այդ, մինչ օրս չկա Կասպից ծովի միջազգային կարգավիճակի մասին միջպետական պայմանագիր ծովի ավազանի երկրների միջև: Այսինքն՝ այս ամենը լուրջ խոչընդոտ են, որը գազը Թուրքմենստանից Կասպիցի հատակով հոսի դեպի Ադրբեջան և ապա դեպի Արևմուտք: Բացի դրանից, շատ մասնագետների կարծիքով, Թուրքմենստանի ներկա ղեկավարության ակտիվությունը պայմանավորված է ղեկտեմբերին Աշգաբադ «Գազպրոմի» ղեկավար Ալեքսեյ Միլլերի այցով, այսինքն՝

¹ *IA REGNUM «Новости»*, Министр энергетики США: Мы очень заинтересованы в безопасности и благополучии Азербайджана. www.regnum.ru/news/1083370.html 13.11.2008.

² *IA REGNUM «Новости»*, Посол Турции в Азербайджане: Реализация проекта Nabucco зависит от Туркменистана. www.regnum.ru/news/1082056.html 11.11.2008.

³ *IA REGNUM «Новости»*, В Красноводске завершился саммит президентов Азербайджана, Турции и Туркмении. www.regnum.ru/news/1091289.html 29.11.2008.

⁴ *IA REGNUM «Новости»*, "Главы Турции и Азербайджана будут убеждать Бердымухаммедова в необходимости присоединения к Nabucco" – мнение. www.regnum.ru/news/1091297.html 29.11.2008.

⁵ *IA REGNUM «Новости»*, Туркмения подпишет, не выполнит очередную газовую декларацию - теперь с Турцией и Азербайджаном. www.regnum.ru/news/1090552.html 28.11.2008.

վերջինիս այցից առաջ Բերդիմուհամեդովը ցանկանում է համապատասխան ֆոն ստեղծել գազի գների շուրջ նոր բանակցությունների համար:

Այսինքն՝ անդրկասպյան գազամուղի ստեղծումը և Nabucco ծրագրի իրականացումը մասնագետներին քիչ հավանական է թվում և հետևաբար այս բանակցային ողջ գործընթացը որոշ երկրներ, մասնավորապես՝ Ադրբեջանը և Թուրքմենստանը, ցանկանում են օգտագործել Արևմուտքում սեփական դերի բարձրացման համար, այստեղից բխող որոշ քաղաքական դիվիդենտներով: Վերջիններս ցանկանում են նաև Ռուսաստանից գազի շուրջ հնարավոր բանակցությունների դեպքում իրական նյութական շահ ստանալ, օրինակ՝ գազի գինը հերթական անգամ բարձրացնելով: Հիշեցնենք, որ Մոսկվան Ադրբեջանին առաջարկել է գնել Շահ-դենիզից արդյունահանվող գազի ողջ պաշարը, և սա ևս առիթ է վերջինիս համար սեփական քաղաքական և էներգետիկ նշանակությունը շեշտելու համար:

Արմեն Մանվելյան

**«ԲՐԻԹԻՇ ՓԵԹՐՈԼԻՈՒՄ». ԲՆԱԿԱՆ ԳԱԶԻ
ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՇԱՐՆԵՐԸ**

Հողվածում ներկայացված վիճակագրության վերլուծությունը, որը հիմնվում է հիմնականում հեղինակավոր բրիտանական «Բրիթիշ փեթրոլիում» կազմակերպության տվյալների վրա, ցույց է տալիս, որ վերջին քսան տարիների ընթացքում բնական գազի հայտնաբերված համաշխարհային պաշարները կայուն աճման միտում են արձանագրել: Համաձայն կազմակերպության վիճակագրության, եթե 1987թ. տարեվերջի դրությամբ բնական գազի հայտնաբերված համաշխարհային պաշարները հաշվվում էին շուրջ 106,86 տրլն մ³, ապա արդեն 1997թ. տարեվերջին այդ ցուցանիշը կազմում էր 146,46 տրլն մ³ (գրեթե 40 տրլն մ³ աճ): Ինչ վերաբերում է ներկայիս վիճակագրությանը, ապա մասնավորապես 2007թ. տարեվերջին բնական գազի հայտնաբերված համաշխարհային պաշարներն արդեն հաշվվում են 177,36 տրլն մ³, ինչն ավելի քան 70 տրլն մ³-ով գերազանցում է քսան տարի առաջ գրանցված ցուցանիշը (մանրամասն տե՛ս Աղյուսակ 1):

Աղյուսակ 1

Բնական գազի հայտնաբերված պաշարները, տրլն մ³

Երկիր	1987թ. տարեվերջ	1997թ. տարեվերջ	2006թ. տարեվերջ	2007թ. տարեվերջ	
					մասնաբաժինը ընդհանուրում
ԱՄՆ	5,30	4,74	5,98	5,98	3,4%
Կանադա	2,69	1,81	1,62	1,63	0,9%
Մեքսիկա	2,12	1,80	0,39	0,37	0,2%
Հյուս. Ամերիկա, ընդհանուր	10,11	8,34	7,99	7,98	4,5%
Վենեսուելա	2,84	4,12	5,10	5,15	2,9%
Բոլիվիա	0,14	0,12	0,74	0,74	0,4%
Տրինիդադ/Տոբագո	0,30	0,52	0,48	0,48	0,3%
Արգենտինա	0,69	0,68	0,45	0,44	0,2%
Բրազիլիա	0,11	0,23	0,35	0,36	0,2%
Պերու	0,34	0,20	0,33	0,36	0,2%
Կոլումբիա	0,10	0,20	0,12	0,13	0,1%
Այլ երկրներ	0,15	0,15	0,07	0,07	*
Հար./Կենտ. Ամերիկա, ընդհ.	4,67	6,21	7,64	7,73	4,4%
Ռուսաստան	տվյալներ չկան	45,17	44,60	44,65	25,2%
Նորվեգիա	2,29	3,65	2,89	2,96	1,7%
Թուրքմենստան	տվյալներ չկան	2,71	2,67	2,67	1,5%
Ղազախստան	տվյալներ չկան	1,87	1,90	1,90	1,1%
Ուզբեկստան	տվյալներ չկան	1,63	1,74	1,74	1,0%
Ադրբեջան	տվյալներ չկան	0,84	1,26	1,28	0,7%
Նիդեռլանդներ	1,77	1,79	1,32	1,25	0,7%
Ուկրաինա	տվյալներ չկան	0,98	1,03	1,03	0,6%
Ռումինիա	0,20	0,37	0,63	0,63	0,4%
Մեծ Բրիտանիա	0,64	0,77	0,41	0,41	0,2%

Երկիր	1987թ. տարեվերջ	1997թ. տարեվերջ	2006թ. տարեվերջ	2007թ. տարեվերջ	
					մասնաբաժինը ընդհանուրում
Գերմանիա	0,38	0,26	0,16	0,14	0,1%
Դանիա	0,07	0,11	0,12	0,12	0,1%
Լեհաստան	0,16	0,16	0,11	0,11	0,1%
Իտալիա	0,30	0,27	0,09	0,09	0,1%
Այլ երկրներ	39,25	0,45	0,44	0,43	0,2%
Եվրոպա/Եվրասիա, ընդհ.	45,06	61,02	59,37	59,41	33,5%
Իրան	13,92	23,00	27,58	27,80	15,7%
Կատար	4,44	8,50	25,64	25,60	14,4%
Սաուդյան Արաբիա	4,19	5,88	7,07	7,17	4,0%
Արաբ. Միաց. Էմիր.	5,68	6,06	6,11	6,09	3,4%
Իրաք	1,00	3,19	3,17	3,17	1,8%
Քուվեյթ	1,21	1,49	1,78	1,78	1,0%
Օման	0,27	0,54	0,69	0,69	0,4%
Սիրիա	0,13	0,24	0,29	0,29	0,2%
Բահրեյն	0,20	0,14	0,09	0,09	*
Եմեն	0,11	0,48	0,49	0,49	0,3%
Այլ երկրներ	^	^	0,05	0,05	*
Մերձ. Արևելք, ընդհանուր	31,18	49,53	72,95	73,21	41,3%
Նիգերիա	2,41	3,48	5,22	5,30	3,0%
Ալժիր	3,16	4,08	4,50	4,52	2,5%
Եգիպտոս	0,31	0,93	2,05	2,06	1,2%
Լիբիա	0,73	1,31	1,49	1,50	0,8%
Այլ երկրներ	0,79	0,82	1,20	1,21	0,7%
Աֆրիկա, ընդհանուր	7,39	10,62	14,46	14,58	8,2%
Ինդոնեզիա	2,37	2,15	2,63	3,00	1,7%
Ավստրալիա	1,07	1,48	2,49	2,51	1,4%
Մալայզիա	1,49	2,46	2,48	2,48	1,4%
Չինաստան	0,89	1,16	1,68	1,88	1,1%
Հնդկաստան	0,55	0,69	1,08	1,06	0,6%
Նոր Զելանդիա	0,63	0,60	0,85	0,85	0,5%
Սյանմար	0,27	0,28	0,54	0,60	0,3%
Պակիստան	0,09	0,43	0,44	0,44	0,2%
Բանգլադեշ	0,35	0,30	0,39	0,39	0,2%
Բրունեյ	0,33	0,39	0,33	0,34	0,2%
Թաիլանդ	0,18	0,21	0,33	0,33	0,2%
Վիետնամ	^	0,17	0,22	0,22	0,1%
Այլ երկրներ	0,23	0,41	0,37	0,37	0,2%
Ասիա/խաղաղօվկիան., ընդհ.	8,45	10,73	13,82	14,46	8,2%
Համաշխարհային, ընդհանուր	106,86	146,46	176,22	177,36	100,0%
որից՝ նախկին ԽՍՀՄ	38,90	53,44	53,46	53,53	30,2%
ՏՀԶԿ	17,19	17,05	15,79	15,77	8,9%
ԵՄ	3,75	3,85	2,94	2,84	1,6%

^ ավելի քիչ, քան 0,05

• ավելի քիչ, քան 0,05%

Ընդ որում՝ նշված ժամանակաշրջանում բնական գազի հայտնաբերված համաշխարհային պաշարների զգալի մասը բաժին է ընկել նախկին ԽՍՀՄ-ին: Մասնավորապես՝ 1987թ. նախկին ԽՍՀՄ տարածքին բաժին էր ընկնում բնական գազի հայտնաբերված համաշխարհային պաշարների ավելի քան 36%-ը, ՏՀԶԿ¹ մասնաբաժինը հաշվվում էր 16%, իսկ Եվրամիությանը՝ ընդամենը 3,5%: 1997թ. դրությամբ, պայմանավորված բնական գազի հայտնաբերված համաշխարհային պաշարների աճով, ԵՄ և ՏՀԶԿ ցուցանիշներն ընդհանուր առմամբ պահպանվեցին, հետևաբար ընդհանուր արդյունքում ավելի ցածր ցուցանիշ գրանցեցին: Նույն թվականին նախկին ԽՍՀՄ արդյունքը էլ ավելի աճեց՝ կրկին կազմելով ընդհանուրի 36,4%-ը: Ինչ վերաբերում է 2007թ., ապա Եվրամիության մասնաբաժինը կազմում էր բնական գազի հայտնաբերված համաշխարհային պաշարների ընդամենը 1,6%-ը, ՏՀԶԿ-ինը՝ 8,8%, իսկ նախկին ԽՍՀՄ տարածքի արդյունքը հաշվվում էր 30%:

Բավական ուշագրավ պատկեր է ստացվում բնական գազի համաշխարհային պաշարների վիճակագրության՝ ըստ տարածաշրջանների առանձնացման ու վերլուծության պարագայում: 1987թ. տարեվերջին բնական գազի հայտնաբերված համաշխարհային պաշարների զգալի մասը բաժին էր ընկնում Եվրոպա/Եվրասիա տարածաշրջանին, ինչպես նաև Մերձավոր Արևելքին², որոնց ցուցանիշները համապատասխանաբար կազմում էին 45,06 և 31,18 տրլն մ³ գազ: Ի դեպ, այդ տարածաշրջանների արդյունքների հանրագումարը կազմում էր նույն տարվա համաշխարհային պաշարների ճնշող մեծամասնությունը՝ 71,3%: 1997թ. բնական գազի հայտնաբերված համաշխարհային պաշարներում կրկին առաջատար են այդ երկու տարածաշրջանները, որոնց արդյունքների հանրագումարը կազմում էր արդեն գազի համաշխարհային պաշարների 75,4%-ը: Մերձավոր Արևելքում հայտնաբերված պաշարների տոկոսադրույքում մեծ էր կրկին Իրանի (46,4%), իսկ Եվրոպա/Եվրասիա տարածաշրջանում՝ Ռուսաստանի մասնաբաժինը, որը կազմում էր այդ տարածաշրջանի ընդհանուր պաշարների ճնշող մեծամասնությունը՝ 74% (1987թ. Ռուսաստանի ցուցանիշը չի նշվում)³: 1987 և 1997թթ. բնական գազի համաշխարհային պաշարներում նվազագույն արդյունքները պատկանում են Հարավային/Կենտրոնական Ամերիկային, որի ցուցանիշները համապատասխանաբար կազմել են գազի համաշխարհային պաշարների 4,3 և 4,2%-ը:

Ինչ վերաբերում է 2007թ. տարեվերջի վիճակագրությանը, ապա ոլորտում առաջատար վերոնշյալ երկու տարածաշրջանների պաշարները նույնպես պահպանել են արդյունքները, սակայն այն տարբերությամբ, որ Եվրոպա/Եվրասիա տարածաշրջանի ցուցանիշը նվազել է 1997թ. համեմատ, իսկ Մերձավոր Արևելքի արդյունքը՝ աճել ու առաջ անցել Եվրոպա/Եվրասիայի համապատասխան ցուցանիշից: 2007թ. Եվրոպա/Եվրասիա տարածաշրջանում գազի հայտնաբերված պաշարները կազմում էին 59,41 տրլն մ³ գազ՝ համաշխարհային պաշարների 33,4%-ը, իսկ Մերձավոր Արևելքի ցուցանիշը հաշվվում էր արդեն 73,21 տրլն մ³ գազ, ինչն իր հերթին կազմում էր ընդհանուր համաշխարհային պաշարների 41,2%-ը: 2007թ. բնական գազի համաշխարհային պաշարներում նվազագույն արդյունքը կրկին գրանցվել է Հարավային/Կենտրոնական Ամերիկայում՝ կազմելով ընդհանուր պաշարների 4,3%-ը (2007թ. Հյուսիսային Ամերիկայի չափաբաժինը կազմում էր 4,4%): 2007թ. բնական գազի համաշխարհ-

¹ ՏՀԶԿ - Տնտեսական համագործակցության և զարգացման կազմակերպություն (OECD), որի անդամ են 30 երկրներ (1961թ. անդամակցած՝ Ավստրիա, Բելգիա, Կանադա, Դանիա, Ֆրանսիա, Գերմանիա, Հունաստան, Իսլանդիա, Իռլանդիա, Իտալիա, Լյուքսեմբուրգ, Նիդեռլանդներ, Նորվեգիա, Պորտուգալիա, Իսպանիա, Շվեդիա, Շվեյցարիա, Թուրքիա, Մեծ Բրիտանիա, ԱՄՆ, հետագայում անդամակցած՝ Ճապոնիա, Ֆինլանդիա, Ավստրալիա, Նոր Զելանդիա, Մեքսիկա, Չեխիա, Հարավ. Կորեա, Հունգարիա, Լեհաստան, Սլովակիա):

² 1987թ. տարեվերջի դրությամբ՝ Մերձավոր Արևելքի գազի հայտնաբերված պաշարներում զգալի է նախաառաջ Իրանի մասնաբաժինը, որը կազմում էր այդ տարածաշրջանի ընդհանուր պաշարների 44,6%-ը:

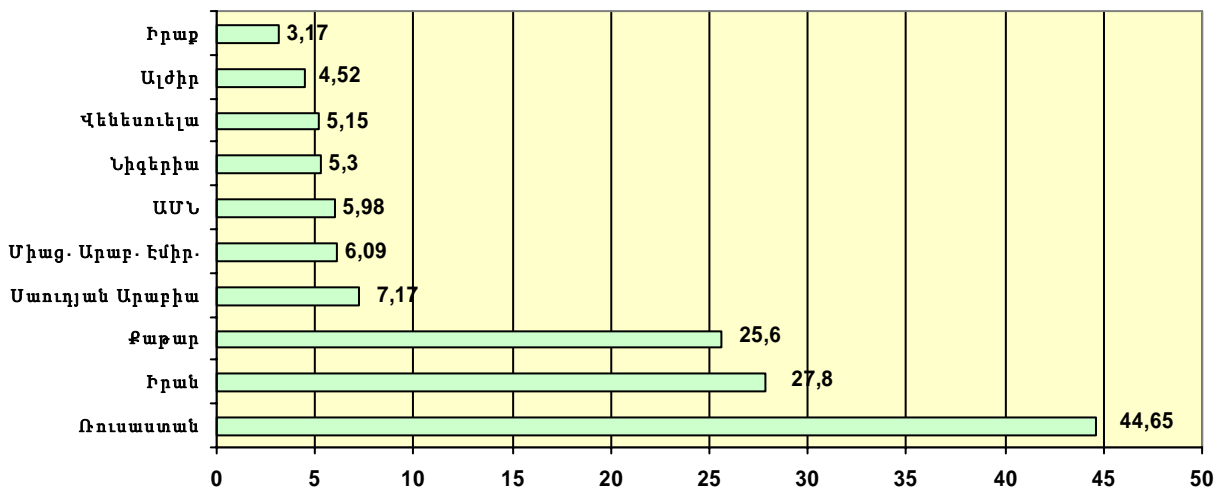
³ Ընդ որում՝ վերջին 20 տարիների ընթացքում բնական գազի համաշխարհային պաշարներում առաջատար է եղել Ռուսաստանի Դաշնությունը, որին հաջորդում է Իրանի Իսլամական Հանրապետությունը: 1987 և 1997թթ. համեմատությամբ՝ 2007թ. դրությամբ կտրուկ աճել է նաև Կատարի ցուցանիշը՝ գրեթե հավասարվելով Իրանի արդյունքին:

հային պաշարների՝ ըստ տարածաշրջանների տարանջատման վիճակագրությունը ներկայացված է *Գրաֆիկ 1-ում*:

Գրաֆիկ 2-ում տրվում է 2007թ. բնական գազի հայտնաբերված պաշարների վիճակագրությունը ըստ առաջատար 10 երկրների: Ինչպես տեսնում ենք, 2007թ. գազի հայտնաբերված պաշարներով առաջատար դիրք է զբաղեցնում Ռուսաստանը, որի հայտնաբերված պաշարները գնահատվել են շուրջ 44,65 տրլն մ³: Նշենք նաև, որ Ռուսաստանի այդ ցուցանիշը կազմում է բնական գազի համաշխարհային հայտնաբերված պաշարների ավելի քան 1/4-ը՝ 25,2%: Ռուսաստանին հաջորդում են Իրանն ու Կատարը, որոնց արդյունքները կազմել են համաշխարհային պաշարների համապատասխանաբար 15,7 և 14,4%-ը: Ըստ բրիտանական կազմակերպության տվյալների՝ բարձր են նաև Սաուդյան Արաբիայի (ընդհանուրի 4%-ը), Միացյալ Արաբական Էմիրությունների (3,4%), ինչպես նաև Միացյալ Նահանգների (3,4%) արդյունքները: Առաջատարների տասնյակը եզրափակում է Իրաքը, որի ցուցանիշը կազմել է ընդհանուրի 1,8%-ը:

Գրաֆիկ 2

Բնական գազի հայտնաբերված պաշարները 2007թ.՝ ըստ առաջատար 10 երկրների, տրլն մ³ գազ

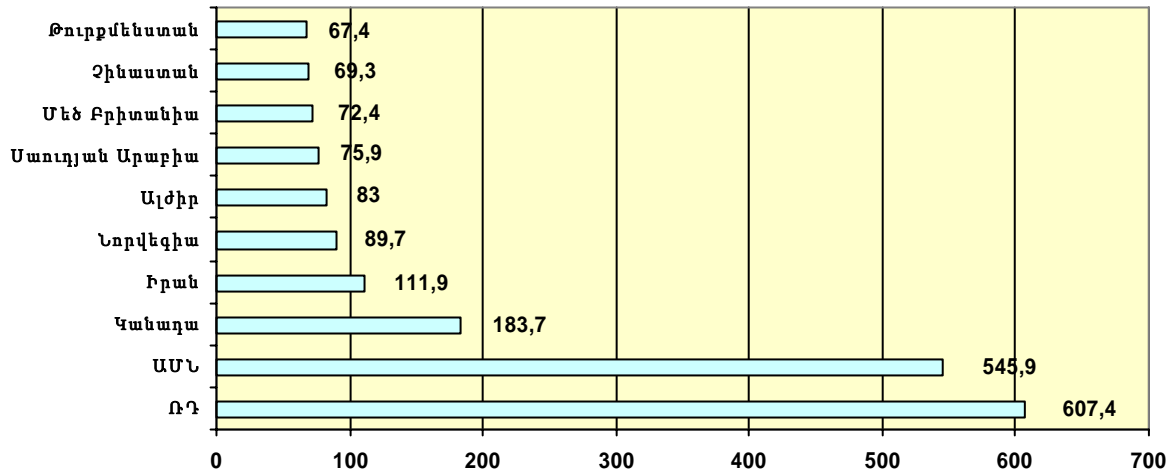
*Կարեն Վերանյան
«Նորավանք» հիմնադրամ*

Հավելված 1

Թեմայի ամբողջական նկարագրի առումով նպատակահարմար ենք համարում տալ նաև 2007թ. բնական գազի արդյունահանման ու սպառման տվյալների պատկերը՝ ըստ առաջատար երկրների:

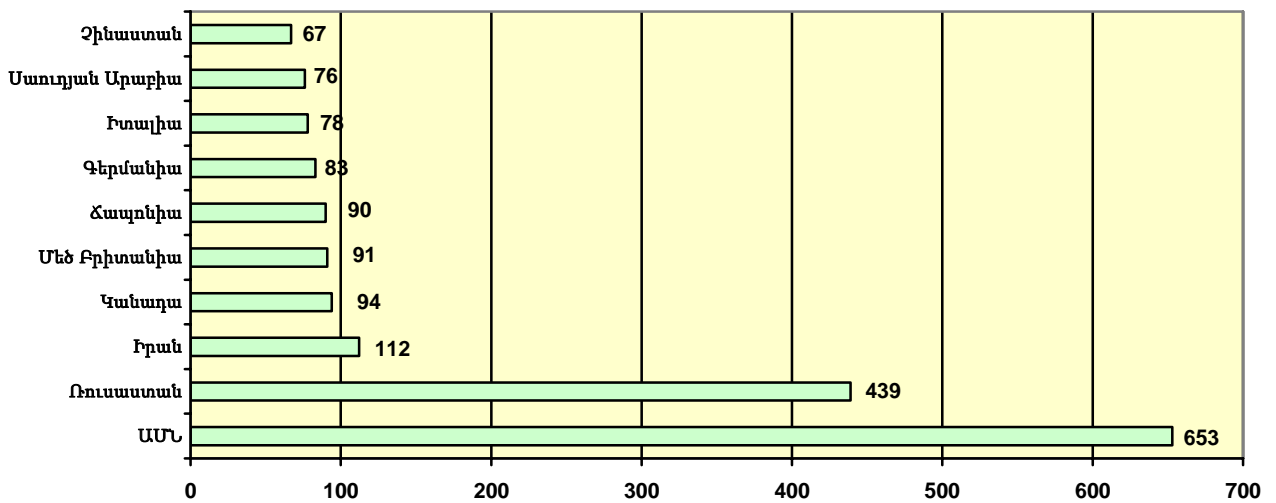
Գրաֆիկ 3

Բնական գազի արտադրությունը՝ ըստ ծավալային բարձր ցուցանիշներ ունեցող երկրների, 2007թ., մլրդ մ³

Գրաֆիկ 4

Բնական գազի սպառման ամենաբարձր ցուցանիշներ ունեցող առաջին 10 երկրները 2007թ., մլրդ մ³

Առևտրային արտահոսքերը գազատարներով, 2007թ., մլրդ մ³

Որսեղից

Դեպի	ԱՄՆ	Կանադա	Մեքսիկա	Բոլիվիա	Այլ Լատին. Ամեր.	Բելգիա	Գերմանիա	Նիդերլանդներ	Նորվեգիա	Մեծ Բրիտանիա	Ռուսաստան	Թուրքմենստան	Այլ Եվրոպա /Եվրասիա	Իրան	Օման	Կատար	Ալժիր	Եգիպտոս	Լիբիա	Ինդոնեզիա	Մալայզիա	Մյանմար	Ներմուծում, ընդհանուր	
Հյուս. Ամեր.																								
ԱՄՆ	-	107,30	1,60	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	108,90
Կանադա	13,20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13,20
Մեքսիկա	8,81	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8,81
Հար./Կենտ. Ամերիկա																								
Արգենտինա	-	-	-	1,85	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,85
Բրազիլիա	-	-	-	9,88	0,12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10,00
Չիլի	-	-	-	-	2,38	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2,38
Այլ	-	-	-	-	0,19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,19
Եվրոպա																								
Ավստրիա	-	-	-	-	-	-	1,10	-	0,78	-	5,60	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7,48
Բելգիա	-	-	-	-	-	-	1,60	7,10	9,50	0,64	0,50	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	19,34
Բուլղարիա	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3,10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3,10
Խորվաթիա	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,70	-	0,10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,80
Չեխիա	-	-	-	-	-	-	-	-	2,20	-	6,43	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8,63

Որսեղից

Դեպի	ԱՄՆ	Կանադա	Մեքսիկա	Բոլիվիա	Այլ Լատին. Ամեր.	Բելգիա	Գերմանիա	Նիդերլանդներ	Նորվեգիա	Մեծ Բրիտանիա	Ռուսաստան	Թուրքմեն-տան	Այլ Եվրոպա /Եվրասիա	Իրան	Օսան	Կատար	Ալժիր	Եգիպտոս	Լիբիա	Ինդոնեզիա	Մալդիվիա	Մյանմար	Ներմուծում, ընդհանուր
Ֆինլանդիա	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4,30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4,30
Ֆրանսիա	-	-	-	-	-	1,90	0,10	8,92	15,11	0,10	7,63	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	33,76
Գերմանիա	-	-	-	-	-	-	-	19,13	23,74	2,90	35,55	-	2,40	-	-	-	-	-	-	-	-	-	83,72
Հունաստան	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2,89	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2,89
Հունգարիա	-	-	-	-	-	-	0,83	-	-	-	7,85	-	1,80	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10,48
Իռլանդիա	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4,15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4,15
Իտալիա	-	-	-	-	-	-	1,50	6,11	8,99	0,75	23,80	-	-	-	-	-	22,10	-	9,20	-	-	-	72,45
Լատվիա	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,60	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,60
Լիտվա	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3,40	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3,40
Լյուքս.	-	-	-	-	-	0,80	0,70	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,50
Նիդերլանդ.	-	-	-	-	-	-	5,50	-	7,00	1,82	2,30	-	2,24	-	-	-	-	-	-	-	-	-	18,86
Լեհաստան	-	-	-	-	-	-	0,80	-	-	-	6,20	-	2,30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9,30
Պորտուգ.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,39	-	-	-	-	-	1,39
Ռումինիա	-	-	-	-	-	-	1,30	-	-	-	2,50	-	1,00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4,80
Սերբիա	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,90	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,90
Սլովակիա	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5,80	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5,80
Սլովենիա	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,56	-	0,10	-	-	-	0,44	-	-	-	-	-	1,10

Որսեղից

Դեպի	ԱՄՆ	Կանադա	Մեքսիկա	Բոլիվիա	Այլ Լատին. Ամեր.	Բելգիա	Գերմանիա	Նիդերլանդներ	Նորվեգիա	Մեծ Բրիտանիա	Ռուսաստան	Թուրքմեն-տան	Այլ Եվրոպա /Եվրասիա	Իրան	Օսան	Կատար	Ալժիր	Եգիպտոս	Լիբիա	Ինդոնեզիա	Մալդիվիա	Մյանմար	Ներմուծում, ընդհանուր
Իսպանիա	-	-	-	-	-	-	-	-	2,15	-	-	-	-	-	-	-	8,80	-	-	-	-	-	10,95
Շվեդիա	-	-	-	-	-	-	0,15	-	-	-	-	-	0,96	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,11
Շվեյցարիա	-	-	-	-	-	-	1,20	0,60	0,18	-	0,35	-	0,65	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2,98
Թուրքիա	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	23,15	-	1,28	6,16	-	-	-	-	-	-	-	-	30,59
Մեծ Բրիտ.	-	-	-	-	-	1,80	1,60	8,20	16,40	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	28,00
Այլ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,42	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,42
Մերձ. Արևելք																							
Իրան	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6,10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6,10
Հորդանան	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2,35	-	-	-	-	2,35
Արաբ. Միաց. Էմիր.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,95	0,80	-	-	-	-	-	-	1,75
Աֆրիկա																							
Թունիս	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,30	-	-	-	-	-	1,30
Ասիա/ խաղաղօվկ.																							
Սինգապուր	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5,39	1,78	-	7,17
Թաիլանդ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9,89	9,89
Արտահանում ընդհ.	22,01	107,30	1,60	11,73	2,69	4,50	16,38	50,06	86,05	10,36	147,53	6,10	12,82	6,16	0,95	0,80	34,03	2,35	9,20	5,39	1,78	9,89	549,67

НОВОСТИ ТЭК ЮЖНОГО КАВКАЗА И КАСПИЯ (11 НОЯБРЯ – 10 ДЕКАБРЯ)

17.11.08

В Грузии увеличатся цены на газ для коммерческих структур

Цены на газ в Грузии увеличатся для коммерческих структур. Об этом договорились поставщики и дистрибьюторы газа. На энергетическом саммите в Баку, 14 ноября Грузия и Азербайджан подписали договор о поставках газа. После подписания документа, который предусматривает поставки газа в Грузии в течение пяти лет, президент Михаил Саакашвили заявил, что проблем со снабжением газа не будет и цены на него не увеличатся, – сообщает ИА *REGNUM* со ссылкой на «Кавказский узел».

Однако для коммерческих структур стоимость газа возрастет, утверждают в газораспределительных компаниях. «В связи с падением курса национальной валюты, цены на газ вырастут для коммерческих структур, а для населения останутся прежними – *GEL* 0,51 за 1 кубометр газа», – заявила начальник службы по связям с общественностью компании «Казтрансгаз-Тбилиси» Эка Сариа. После двухдневных консультаций дистрибьюторы и поставщики газа Грузии пришли к соглашению, что газ подорожает на 10-15% для коммерческих структур, что в то же время не должно превысить *GEL* 0,8.

18.11.08

В связи с падением курса лари «Газпром» и ГНКАР увеличили цену на газ для Грузии

Цена на газ для «Международной энергетической корпорации Грузии», поставляемая «Газпромом» и ГНКАР, возросла. Об этом сообщает гендиректор компании Натия Турнава.

По ее словам, соответственно, со средних чисел ноября вырастет цена на газ для тех производств, которым корпорация поставляет природный газ.

Удорожание газа объясняется падением курса лари по отношению к доллару, – передает *Day.az* со ссылкой на «Грузия-Online».

18.11.08

Тегеран и Анкара подписали меморандум, открывающий путь для поставок иранского газа в Европу

Тегеран и Анкара подписали меморандум, открывающий путь для поставок иранского природного газа в Европу. Как сообщает местная пресса, подписи под документом поставили министр нефти Исламской Республики Голям Хосейн Нозари и находящийся здесь с визитом министр энергетики и природных ресурсов Турции Хильми Гюлер.

Соглашение предусматривает, в частности, турецкие инвестиции в разработку 22-й, 23-й и 24-й фазы «Южного Парса» (крупнейшего газоконденсатного месторождения в мире, которое Иран делит с Катаром). 50% «голубого топлива», полученного при реализации данных фаз, планируется экспортировать в Турцию.

В соответствии с другим положением меморандума, предполагается ежегодно поставлять в Европу через турецкую территорию 35 млрд м³ в год иранского газа. Сроки осуществления этого проекта не уточняются. Стороны также договорились о строительстве газопровода длиной 1 850 км из города Ассалуе, расположенного на Персидском заливе, до ирано-турецкой границы, передает *RusEnergy* со ссылкой на ИТАР-ТАСС.

18.11.08

«Газпром» не считает проект европейского газопровода *Nabucco* конкурентом «Южного потока»

«Газпром» не считает проект газопровода *Nabucco* по доставке среднеазиатского газа в Европу, минуя Россию, конкурентом проекта «Южный поток». Об этом сообщил вчера официальный представитель «Газпрома» Сергей Куприянов в эфире радиостанции «Эхо Москвы», передает ИТАР-ТАСС.

«Мы не считаем, что *Nabucco* является конкурентом «Южному потоку», – подчеркнул он. «Для нас «Южный поток» – это инструмент, чтобы поставлять наши газовые ресурсы потребителям Европы», – продолжил С.Куприянов. *Nabucco*, по его словам, на данный момент обсуждается с противоположной стороны: «есть несколько стран, которые хотели бы заниматься транзитом газа, но у них нет понимания, как и кому».

В то же время С.Куприянов высказал удовлетворение развитием сотрудничества России и Азербайджана (одного из потенциальных поставщиков газа для *Nabucco*) в газовой сфере. «Последние контакты с азербайджанскими коллегами и реальные шаги по развитию сотрудничества показывают, что стороны настроены конструктивно и могли бы выйти на новый этап сотрудничества», – сказал он. «Мы готовы приобретать газ, который добывается в Азербайджане, и технические возможности для этого существуют», – подчеркнул официальный представитель «Газпрома».

Проект «Южный поток» предусматривает строительство морского участка газопровода, который пройдет по дну Черного моря от компрессорной станции «Береговая» на российском побережье до побережья Болгарии. Общая протяженность черноморского участка – около 900 км, проектная мощность – 30 млрд м³. Ввод в эксплуатацию морского участка намечен на 2013г. Для наземного участка от Болгарии рассматриваются несколько вариантов. Ранее в «Газпроме» говорили, что заключительный отрезок пройдет через Словению и Австрию.

23 июня 2007г. итальянская *ENI* и «Газпром» подписали меморандум о взаимопонимании по реализации проекта «Южный поток». В январе была зарегистрирована компания специального назначения *South Stream AG*, учредителями которой на паритетной основе выступили две компании.

Nabucco – проектируемый магистральный газопровод протяженностью 3,3 тыс. км из Средней Азии, Азербайджана и Ирана к восточной границе Евросоюза в обход территории России. Проектная мощность – 26-32 млрд м³ газа в год. Строительство планируется завершить к 2013г. Предполагаемая стоимость проекта – 7,9 млрд евро. В консорциуме по строительству газопровода участвуют компании Австрии, Турции, Венгрии, Болгарии и Румынии. Проект *Nabucco* лоббируется Евросоюзом и США.

18.11.08

Куприянов: «Газпром» планирует к середине 2009г. завершить строительство газопровода в Южную Осетию, минуя территорию Грузии

ОАО «Газпром» планирует к середине 2009г. завершить строительство газопровода в Южную Осетию, минуя территорию Грузии. Как передает Прайм-ТАСС, – об этом заявил в прямом эфире радиостанции «Эхо Москвы» пресс-секретарь председателя правления компании Сергей Куприянов.

По его словам, сейчас поставки газа в Южную Осетию возможны только через территорию Грузии, которая прекратила поставки газа в Южную Осетию. Со своей стороны, «Газпром» восстановил газовую инфраструктуру на территории Южной Осетии, однако состояние газовой инфраструктуры на территории Грузии является зоной ответственности транзитной стороны (Грузии).

Как отметил С.Куприянов, действующих контрактов на поставку газа в Южную Осетию нет, равно как и транзитных договоров. Однако при желании и доброй воле со стороны всех заинтересованных сторон эти документы могут быть подписаны достаточно быстро.

20.11.08

В Турции обнаружена незаконная врезка в нефтепровод «Баку-Тбилиси-Джейхан»

На востоке села Дегирменли, расположенного вблизи турецкого города Джейхан, 18 октября была обнаружена незаконная врезка в нефтепровод «Баку-Тбилиси-Джейхан». Как передает *Day.az* со ссылкой на турецкое информационное агентство *Cihan*, в ходе врезки из нефтепровода начала выливаться под большим давлением нефть. Злоумышленники не смогли контролировать объем выливаемой нефти и скрылись с места преступления.

По подозрению в хищении нефтепродуктов были задержаны 10 человек. В отношении 8 из задержанных лиц было возбуждено уголовное дело.

21.11.08

В Азербайджане за 10 месяцев добыто 37,8 млн тонн нефти и 19,2 млрд кубометров газа

В январе-октябре в Азербайджане было добыто 37,8 млн тонн нефти и 19,2 млрд кубометров газа (в том числе, 13,1 млрд кубометров товарного). Как передает *Day.az* со ссылкой на Госкомитет по статистике, в целом объем производства добывающей промышленности на 8,4% превышал данные за аналогичный период прошлого года.

При этом большая часть добычи пришлась на долю Азербайджанской международной операционной компании (АМОК), добывшей 30,6 млн тонн нефти и 7,1 млрд кубометров газа, что на 10,1% и на 70,1% больше аналогичного периода прошлого года соответственно.

Кроме того, в Азербайджане за 10 месяцев было добыто 3 млн 219,2 тыс. тонн речного камня, мелкого камня и гальки, 554,9 тыс. тонн известкового камня, 1 млн 14,1 тыс. тонн строительного песка, 6,3 млн тонн соли.

В январе-августе среднемесячная зарплата работников добывающей промышленности составила 995,6 маната, что на 18,6%, чем в соответствующий период прошлого года.

24.11.08

М.Ахмадинежад: Бюджет Ирана выдержит, даже если «враги» вообще перестанут покупать у него нефть

Бюджет Ирана выдержит, даже если «враги» вообще перестанут покупать у него нефть. Как сообщает ИТАР-ТАСС, об этом сегодня заявил президент Исламской Республики Махмуд Ахмадинежад.

«Пусть знают, что если мы окажемся в ситуации, когда враги вообще перестанут покупать у нас нефть, иранская нация сможет управлять страной», – сказал глава исполнительной власти ИРИ. «Колебания цен на нефть не смогут оказать определяющего влияния на бюджет Ирана, и мы будем продолжать наращивать инвестиции и развивать производство», – добавил он.

Ранее международные эксперты неоднократно отмечали, что доходы от экспорта нефти составляют до 80% поступлений в государственный бюджет ИРИ в твердой валюте. Наблюдатели также обращают внимание на то, что в последнее время иранские представители последовательно выступают за сокращение объемов добычи нефти ОПЕК именно с целью предотвратить дальнейшее падение цен на углеводороды.

26.11.08

Объем нефтехимического экспорта в Иране превысил 6 млн тонн

По сообщению государственной Торговой нефтехимической компании Ирана, с марта по октябрь текущего года было экспортировано 6, 85 млн тонн нефтехимической продукции на сумму около \$5,7 млрд. По прогнозам экспертов, до конца года объем вывоза продуктов нефтехимии достигнет 13 млн тонн.

Согласно программе развития нефтехимической отрасли в Исламской республике, до 2012г. прибыль от экспорта должна составить свыше \$20 млрд в год, – передает Нефть России со ссылкой на *chemmarket.info*.

26.11.08

Эксперт: Снижение стоимости барреля нефти на мировом рынке на \$10 снижает доходы Азербайджана на \$3 млрд

Интервью *Day.az* с Директором Центра нефтяных исследований Ильхамом Шабаном.

- Ильхам муаллим, парламент Азербайджана подавляющим большинством голосов утвердил госбюджет на 2009г. и при этом доходы бюджета планируются сформировать исходя мировых цен на нефть \$70 за баррель. Поэтому первый мой вопрос будет звучать так: насколько зависим наш госбюджет от нефтяного сектора?

- Как и в прошлые годы в настоящее время доля нефтяного сектора в формировании госбюджета очень высока (более 70% с учетом трансфертов из Нефтяного фонда), хотя за последнюю «пятилетку» исполнительная власть много сил и средств выделяла на развитие ненефтяного сектора.

Однако, несмотря на такую масштабную поддержку, фактически не удалось снизить зависимость госбюджета от нефтяного фактора. Здесь есть и объективные причины, так как по сравнению с 2003г. в текущем году добыча нефти вырастет почти на 300%, а газа – около 400%. То есть, темпы развития нефтегазового сектора не сравнимы с ненефтяным сектором экономики.

С другой стороны, до 2012г. планируется увеличить нефтедобычу в нашей стране еще на 45% по сравнению с показателем 2008г. Другими словами, зависимость нашей экономики и в целом госбюджета от нефтяного сектора и далее будет расти.

- Это означает, что каждое колебание цен на нефть на мировых рынках даст о себе знать в доходах Азербайджана?

- Конечно! Внутренние факторы национальной экономики (снижение НДС или налога на прибыли) не играют особой роли в формировании госбюджета.

На доходы Азербайджана больше влияют внешние факторы. Причем не только мировые цены на нефть. Например, в текущем году мы впервые стали свидетелями влияния военно-политической ситуации в регионе на доходы Азербайджана. Из-за ситуации в соседней Грузии фактически 3 недели экспорт нефти в «западном» направлении был прерван, то есть страна упустила возможность заработать больше в пиковом периоде стоимости нефти.

Или же в предыдущие годы мы наблюдали, как погодные условия влияют на цены «черного золота» (более суровая зима 2006г., ураганный период Мексиканского залива). В результате, по подсчетам экспертов Всемирного банка установлено, что снижение стоимости барреля нефти на мировом рынке на \$10 снижает доходы Азербайджана в размере \$3 млрд.

- Тогда почему же правительство решилось на такое рискованное дело – сформировать доходы госбюджета исходя мировых цен на нефть \$70 за баррель? Ведь против этого выступали как депутаты, так и большинство НПО.

- Фактически, правительство не только не изменило базовую цену на нефть, но и статьи расходов в проекте госбюджета. Хотя сам проект госбюджета был подготовлен в августе-сентябре текущего года. Да, в первичном обсуждении госбюджета в начале ноября мы слышали опасения некоторых парламентариев, которые призывали чиновников заново сверстать бюджет, исходя из сегодняшних реалий цен на нефть и в целом мировой экономики. Однако, по всей вероятности, в руководстве Азербайджана не посчитали нужным корректировать ни доходы, ни расходы бюджета.

По моим наблюдениям, руководство страны считает целесообразным как можно скорее завершить масштабные инфраструктурные и строительно-ремонтные проекты, чтобы они затем не вступили в фазу «долгострой». С другой стороны, у правительства есть неплохой «пояс безопасности» – резервы Нефтяного фонда.

- А как сформировали бюджетные доходы на будущий год другие нефтедобывающие страны?

- Президент России Дмитрий Медведев подписал закон о бюджете на ближайшие три года, который рассчитан из почти вдвое более высоких, чем сейчас, цен на нефть. В бюджет заложено, что в 2009, 2010 и 2011 годах баррель нефти марки *Urals* будет стоить соответственно \$95, \$90 и \$88. Возможную ошибку в расчетах должен будет компенсировать Резервный фонд РФ. При среднегодовой цены на нефть в \$50 госбюджет РФ не получит \$18-\$20 млрд.

В Казахстане же расчетная цена нефти снизится до \$40 в 2009 году и до \$50 – в 2010-2011 гг. Ранее правительство рассчитывало бюджет исходя из средней цены на баррель нефти *Brent* в \$60. Надо отметить, что Казахстан не одинок в пессимистичных прогнозах на нефть. В октябре о подобных корректировках бюджетов заявили и другие мировые производители углеводородов. Саудовская Аравия составила бюджет будущего года на основе прогноза цен в \$45 за баррель. При этом, чтобы обеспечить бездефицитный бюджет, ей достаточно уровня в \$30-\$35 за баррель, учитывая низкую себестоимость добычи сырья.

Нигерия и Ливия пересмотрели свои прогнозы с \$62-\$65 за баррель в 2009г. до \$45.

Бахрейн на период с 2009 по 2010 гг. установил ориентир в \$60. Такой же уровень прогнозирует в бюджете Венесуэла.

27.11.08

Азербайджан рассматривает предложение «Газпрома» о приобретении газа

Азербайджан в настоящее время рассматривает предложение российского «Газпрома» о приобретении азербайджанского газа, сказал президент Азербайджана Ильхам Алиев в интервью итальянскому телеканалу *RAI International* в рамках визита в Италию. Об этом пишет ПравоТЭК со ссылкой на «Новости-Азербайджан».

Российский «Газпром» в июне 2008г. предложил закупать весь экспортный объем со стадии-2 «Шах-Дениза», который останется после продажи газа Грузии и Азербайджану по европейским ценам. В ходе визита президента РФ Дмитрия Медведева в Азербайджан «Газпром» договорился об организации обменных операций с российским и азербайджанским газом и о начале коммерческих переговоров относительно закупки «Газпромом» газа в Азербайджане на базе долгосрочного контракта.

Президент отметил, что Азербайджан получает различные предложения о приобретении своего газа и подходит к ним «с одинаковой позиции».

«Это абсолютно коммерческий вопрос. Мы осуществляем все свои проекты исходя из их коммерческой привлекательности, многовариантности, безопасности и долгосрочного партнерства», – подчеркнул глава государства.

По его словам, Азербайджан будет рассматривать все поступающие предложения о приобретении его природного газа.

Кроме того, Алиев отметил, что цена за газ должна быть рыночной. «В недалеком будущем Азербайджан будет добывать достаточно газа для его экспорта в различных направлениях», – добавил президент Азербайджана.

При этом Алиев отметил, что в последнее время начата разработка азербайджанских основных газовых месторождений, и пока добычу не доведена до самой высокой отметки. «Надеюсь, что это произойдет в предстоящие 5-6 лет», – заявил президент Азербайджана.

1.12.08

В Армении цены на бензин в ноябре 2008г. по сравнению с октябрём снизились на 11,9%

В Армении в ноябре 2008г. по сравнению с октябрём цены на бензин снизились на 11,9%. Как передает агентство «АРКА», такие данные предоставлены Национальной статистической службой Армении. При этом согласно полученной информации, дизельное топливо подешевело на 11,7%, передает РБК.

В то же время цена на бензин в ноябре текущего года по сравнению с декабрем предыдущего года снизилась на 2,5%, а дизельное топливо подорожало на 6,5%. В ноябре текущего года по сравнению с ноябрем 2007г. цены на бензин сократились на 2,1%, а на дизельное топливо повысились на 11,4%.

Как сообщает статистическая служба, в ноябре по сравнению с октябрем цены на рынке непродовольственных товаров в целом снизились на 1,7%. При этом цены на бытовые электроприборы, мебель, моющие средства, товары культурного назначения снизились на 0,6-0,1%. Вместе с тем, за отчетный период по таким товарным группам, как топливо, кухонный инвентарь, декоративная косметика, стройматериалы, канцелярские товары, товары личной гигиены, ювелирные изделия, обувь, одежда и ткани цены выросли на 0,1-1,6%. Цены на другие товарные группы по сравнению с аналогичным показателем прошлого месяца остались неизменными.

В целом, в ноябре текущего года по сравнению с октябрем во всех исследуемых городах Армении зафиксировано снижение цен на непродовольственные товары на 0,6-2,5%. В столице цены на непродовольственные товары в ноябре подешевели на 1,6%.

Тарифы на услуги в Армении в ноябре 2008г. по сравнению с октябрем выросли на 1,5%. При этом за отчетный период тарифы на медобслуживание выросли на 4,9%, на бытовые услуги и услуги в сфере общественного питания выросли соответственно на 1,2% и 0,4%. В то же время, как свидетельствуют данные статистики, тарифы на транспорт и тарифы в сфере культуры сократились на 0,5-2,4%. Цены за отчетный период в сфере жилищно-коммунальных услуг, связи, услуг в системе образования, в сфере организации отдыха, правовых и банковских услуг остались неизменными по сравнению с аналогичным показателем прошлого месяца.

В ноябре по сравнению с октябрем в Ереване и г.Гюмри зафиксирован рост тарифов на услуги на 2,6% и 0,1% соответственно, а в девяти исследуемых городах республики зафиксировано снижение на 0,1-0,7%.

2.12.08

Глава «Газпрома» Алексей Миллер удостоен армянской медали «Чести»

Президент Армении Серж Саргсян в понедельник наградил председателя правления российского ОАО «Газпром» Алексея Миллера армянской медалью «Чести», сообщает пресс-служба главы армянского государства, передает РИА Новости.

«Миллер удостоен медали за ощутимый вклад в дело развития и углубления дружественных армяно-российских связей и расширения экономического сотрудничества двух стран», – говорится в сообщении.

На встрече Саргсян и Миллер обсудили широкий спектр вопросов армяно-российского сотрудничества в энергетической сфере, а также процесс реализации совместных программ. Стороны отметили высокий уровень сотрудничества Армении и компании «Газпром», оценив его как эффективное и перспективное». В ходе беседы также были обсуждены вопросы, касающиеся процесса реализации инвестиционных программ и эксплуатации пятого блока Разданской ТЭС.

Миллер прибыл в Армению для участия в торжественных мероприятиях, посвященных сварке последнего шва газопровода Иран – Армения на участке Каджаран – Арарат.

Участок Каджаран – Арарат протяженностью 206,5 километра является связующим звеном между газопроводом Иран – Армения и газотранспортной системой Армении. Строительство газопровода на этом участке осуществляло ЗАО «АрмРосгазпром», которое обладает монопольным правом на поставку и распределение российского природного газа на внутреннем рынке Армении.

3.12.08

ГНКАР снизила экспорт нефтепродуктов за 11 месяцев 2008г. на 13,58%

Управление маркетинга и экономических операций (УМЭО) Госнефтекомпании Азербайджана (ГНКАР) за январь-ноябрь текущего года экспортировала около 2,336 млн тонн нефтепродуктов, что на 13,58% меньше, чем в январе-ноябре 2007г., говорится в сообщении, распространенном пресс-службой ведомства, передает РИА Новости.

В структуре экспорта нефтепродуктов доля автомобильного бензина составила более 343,7 тысячи тонн, дизтоплива – около 1,261 млн тонн, авиационного топлива – около 204,4 тысячи тонн, топочного мазута – более 526,7 тысячи тонн.

Согласно сообщению, в ноябре текущего года одна тонна автомобильного бензина стоила на мировых рынках \$425,05 (в октябре – \$627,09), дизельного топлива – \$581,21 (в октябре – \$688,03), авиатоплива – \$615,14 (в октябре – около \$755,5), мазута – \$289,11 (в октябре – около \$406).

Учитывая разницу в цене в октябре и в ноябре и то, что в ноябре ГНКАР экспортировала 33,114 тысячи тонн автомобильного бензина, 133,669 тонн дизтоплива, 15,223 тысячи тонн авиатоплива и 85,934 тысячи тонн печного мазута, финансовые потери компании по поставкам нефтепродуктов за рубеж из-за падения цен на них в течение месяца составили более \$33,15 млн.

В 2007г. УМЭО экспортировало более 2,886 млн тонн нефтепродуктов.

3.12.08

«Казмунайгаз» договорился о покупке доли BP в КТК

Казахстанская госкомпания «Казмунайгаз» подписала соглашение с BP о принципах продажи ее доли в совместном предприятии *Kazakhstan Pipeline Ventures*, за которую британская компания попросила \$350 млн, однако сделка еще не закрыта, сказала *Reuters* несколько источников.

На прошлой неделе BP заявила, что поддержит долгожданное расширение мощности Каспийского трубопроводного консорциума сразу после того, как ей будет предоставлено безоговорочное и неограниченное право на ведение переговоров и продажу своей доли «определенной группе компаний».

BP владеет 6,6% в КТК через две структуры – СП с «Казмунайгазом» *Kazakhstan Pipeline Ventures* (у нее 1,75% в консорциуме) и компанию *Lukarco* (12,5% в КТК), где у британцев – 46%, а остальное – у «ЛУКОЙЛа». Право преимущественного выкупа доли BP имеют «Казмунайгаз» и «ЛУКОЙЛ», соответственно.

«Соглашение о принципах подписано «Казмунайгазом» с BP. Финальные документы (о купле-продаже) предполагается подписать до конца года – в начале следующего», – сказал источник, близкий к сделке.

Он не назвал сумму, однако другой источник, знакомый с ходом переговоров, сообщил, что BP просила за долю в *Kazakhstan Pipeline Ventures* \$350 млн.

По его словам, сторонам якобы удалось договориться о снижении суммы, однако точную цифру он назвать затруднился.

Представитель BP, на прошлой неделе заявившей, что ей удалось договориться с «Казмунайгазом» о продаже своей доли, отказался обсуждать сумму сделки.

Большинство акционеров трубопровода, который связывает казахское месторождение «Тенгиз» с российским портом Новороссийск, согласились на условия его расширения с нынешних 33 млн тонн до 67 млн к 2012г.

BP – единственный участник консорциума, который выступал против существующих условий расширения, предлагая, в частности, привлекать внешнее финансирование, в то время как акционеры хотели оплачивать работы за счет внутренней прибыли КТК.

05.12.08

«Независимая газета»: Москва и Баку обсуждают возможность покупки Россией всего азербайджанского газа

Азербайджан и Россия в 2009г. могут увеличить по сравнению с 2008г. взаимный внешне-торговый оборот на 10%. Эти данные были оглашены руководителем торгового представительства России в Баку Юрием Щедриным на состоявшемся накануне заседании Каспийского интеграционного делового клуба (КИДК).

Эта организация, членами которой являются десятки азербайджанских и иностранных компаний, нацелена на создание партнерских отношений между местными и зарубежными ведомствами, компаниями и представителями бизнеса. За несколько лет своего существования клуб по праву занял достойное место на международной арене. Следуя этим принципам, КИДК очередное заседание посвятил теме «Азербайджано-российское сотрудничество: состояние и перспективы». Цифры, озвученные на заседании, свидетельствовали, что равные политические отношения между Баку и Москвой создали благодатную почву для успешного развития экономических связей между двумя странами.

Как заметил руководитель торгового представительства России в Баку Юрий Щедрин, за январь–октябрь 2008г. взаимный товарооборот составил \$1,6 млрд, а по итогам 11 месяцев уровень товарооборота достигнет \$2 млрд. Этот новый уровень определен президентами двух стран.

«Следующий год будет напряженным, учитывая ситуацию в мире. Мы сейчас анализируем и просчитываем прогнозы на 2009г. Рост товарооборота может составить 10%, что является вполне реальным», – сказал Щедрин.

Следует отметить, что эти результаты были достигнуты благодаря выполнению двусторонних межправительственных соглашений, а также деятельности фирм и компаний. По словам российского торгпреда, в настоящее время на азербайджанском рынке представлены свыше 550 компаний с российским капиталом, в том числе 167 со 100%-ным российским капиталом. В то же время в России действуют 54 российско-азербайджанских совместных предприятия и более 700 компаний с азербайджанским капиталом.

В номенклатуру российского импорта из Азербайджана входят продукция сельского хозяйства, винно-водочные изделия, а также некоторые виды продукции предприятий нефтедобывающей отрасли. Что же касается Азербайджана, то он ввозит из России преимущественно товары пищевой, деревообрабатывающей, машиностроительной и химической промышленности.

По данным Госкомстата Азербайджана, объем российских инвестиций в экономику Азербайджана за 9 месяцев 2008г. по сравнению с аналогичным периодом прошлого года увеличился в 6,8 раза. Некоторые эксперты считают, что эти результаты могли быть на порядок выше, если бы не отсутствие правовой базы в сфере защиты взаимных инвестиций. Хотя это обстоятельство тормозит развитие экономических связей между двумя странами, тем не менее, перспективы сотрудничества более чем обнадеживающие.

Сегодня Москва и Баку ведут переговоры по нескольким проектам, реализация которых сулит многомиллионные прибыли. В частности, обсуждается намерение «Газпрома» закупить на долгосрочной основе азербайджанский газ по рыночной цене, а также проект «Север–Юг», предполагающий строительство и ввод в эксплуатацию железнодорожного маршрута Россия–Азербайджан–Иран с выходом на побережье Индийского океана. Если по первому проекту переговоры еще ведутся, то реализация проекта «Север–Юг» приобретает реальные очертания. Так что будущий год, несмотря на невзгоды мирового экономического кризиса, обещает новые направления сотрудничества в торгово-экономических сферах между Россией и Азербайджаном.

08.12.08

В Южной Осетии 9 декабря торжественно запустят в эксплуатацию четыре современных пункта заправки газовых баллонов

Жители Южной Осетии и социальные объекты республики вынуждены использовать сжиженный газ из-за того, что Грузия после агрессии в августе прекратила подачу газа в республику.

Два газозаправочных пункта построены в Цхинвали, один в Джаве и один – в Знауре. По словам собеседника агентства, каждый из четырех пунктов рассчитан на 25 кубометров газа.

«Южной Осетии такие пункты необходимы. До настоящего времени баллоны со сжиженным газом заправляли несколько старых газозаправщиков, срок эксплуатации которых давно истек, и их техническое состояние оставляло желать лучшего, а это очень опасно – в любой момент могло произойти ЧП», – заметил представитель «Газэнергосети».

Планируется что участие в торжественном мероприятии примет руководство дочерней структуры «Газпрома» – ОАО «Газэнергосеть» и правительства Южной Осетии.

В рамках мер по восстановлению подвергшейся разрушениям республики «Газэнергосеть» поставила в Южную Осетию до 1 ноября 200 тонн сжиженного газа, 1000 газовых баллонов и новую автозаправочную автомашину МАЗ.

Между тем, по словам Кодзаева, республика нужно больше сжиженного газа. В связи с этим в Южной Осетии будет построен терминал для резервного запаса сжиженного углеводородного газа, рассчитанный на заправку трех тысяч газовых баллонов.

«Так как в республику в настоящее время не поступает природный газ, потребность в сжиженном газе будет постоянной и строительство терминала для резервного запаса газа в сложившейся ситуации в республике очень актуально», – отметил Кодзаев.

ОАО «Газэнергосеть» – компания группы «Газпром», специализированный оператор ОАО «Газпром» по реализации сжиженного углеводородного газа, нефтепродуктов и серы на внутреннем рынке РФ.

Грузинские войска 8 августа развязали боевые действия в Южной Осетии. Цхинвали был практически разрушен, погибли мирные жители, миротворцы. Россия вынуждена была провести операцию по принуждению Грузии к миру, а затем признала независимость Южной Осетии и Абхазии.

10.12.08

Казахстан может секвестрировать бюджет-2009 при цене на нефть \$25 за баррель

Правительство Казахстана предусматривает возможность секвестрирования республиканского бюджета на 2009-2011 гг. из расчета базовой цены на нефть в \$25 за баррель, против \$40 за баррель в принятом парламентом трехлетнем бюджете, сообщил премьер-министр республики Карим Масимов, передает РИА Новости.

«Даю поручение Минэкономики и Минфину просмотреть возможность дальнейшего ухудшения экономической ситуации и посмотреть бюджет из расчета \$25 за баррель», – сказал Масимов в среду на селекторном совещании в правительстве.

«Если цена на нефть упадет до \$25 за баррель, мы должны быть к этому готовы», – подчеркнул премьер.

Он также распорядился не расходовать средства, которые «потенциально могут пойти под секвестрирование», и пообещал, что «ни один тенге социальных расходов не должен быть затронут».

«Это (секвестрирование бюджета) крайний вариант», – подчеркнул премьер. В конце ноября парламент Казахстана принял бюджет на 2009-2011 гг. из расчета цены на нефть \$40 за баррель. В принятом документе дефицит бюджета 2009г. составил \$4,76 млрд. Расходы республиканского бюджета составят в 2009г. 3,43 триллиона тенге (\$28,58 млрд), что на 239,3 млрд тенге (около \$2 млрд) меньше плана на 2008г. Поступления в республиканский бюджет в 2009г.

составят 2,86 триллиона тенге (\$23,84 млрд), что меньше уточненного прогноза 2008г. на 476,3 млрд тенге (\$3,96 млрд).

Принятый парламентом бюджет на 2009г. уже предусматривал сокращение расходов на строительство новых объектов, обеспечивающих деятельность государственных органов, включая объекты недвижимости за рубежом, снижение расходов, направленных на модернизацию и приобретение вооружения и военной техники. Помимо этого, вдвое были сокращены расходы на реализацию космической программы, перенесена на последующий период реализация ряда новых проектов, ранее запланированных на эти годы.

Источники:

www.ngv.ru

www.oilru.com

www.riatec.ru

www.trend.az

www.regnum.ru

www.rian.ru

www.reuters.com

www.neftegaz.ru

www.echo.az

www.turkmenistan.ru

www.interfax.ru

www.day.az

www.mid.ru

www.inform.kz

www.turkmenistan.ru

www.tass.ru

www.rbc.ru

www.oilru.com

www.arminfo.info

Բնական գազի հայտնաբերված պաշարները 2007թ.՝ ըստ տարածաշրջանների

Հայտնաբերված պաշարներ, 2007թ. տարեկերջ,
տրլն խորանարդ մետր

